

4. Közvetlen EU-forrásból megvalósított programok

A következőkben összefoglaljuk fejezetenként a 2021–2027 időszak uniós programjait és alapjait, és azok közül részletesebben foglalkozunk a legfontosabb *közvetlen irányítású* programokkal.

4.1. Az európai uniós költségvetésből finanszírozott programok irányítási módjai

Az európai uniós költségvetésből finanszírozott valamennyi program *az alábbi három végrehajtási mód* egyikébe tartozik:

- közvetlen irányítás: a finanszírozást közvetlenül az Európai Bizottság irányítja;
- megosztott irányítás: a finanszírozást az Európai Bizottság és a nemzeti hatóságok közösen kezelik;
- közvetett irányítás: a finanszírozást egy partnerszervezet vagy más hatóság irányítja az EU-n belül vagy kívül.

Közvetlen irányítás esetén az Európai Bizottság közvetlenül felelős a program végrehajtásának valamennyi lépéséért, melyek az alábbiak:

- megjelenteti („kiírja”) a pályázati felhívást;
- elbírálja a benyújtott pályázatokat;
- aláírja a támogatási megállapodásokat;
- figyelemmel kíséri a projekt(ek) megvalósulását;
- értékeli az eredményeket;
- elvégzi a kifizetéseket.

Ezeket a feladatokat az Európai Bizottság egyes szervezeti egységei végzik a központban, az uniós küldöttségeken, vagy az uniós végrehajtó ügynökségek segítségével. A közvetlenül irányított programok a 2021–2027 uniós költségvetés

mintegy 20%-át teszik ki, és példaként említhetők a COSME¹ és a Horizont Európa programok, de szintén így fogják odaítélni és kihelyezni a Next Generation EU – az ideiglenes helyreállítási eszköz – forrásainak nagy részét, nevezetesen a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz forrásait.²

Közvetlen irányítású programok esetében pályázatot benyújtani is közvetlenül az Európai Bizottság finanszírozási és pályázati portálján (*European Commission Funding & Tender Opportunities*) keresztül szükséges.

Megosztott irányítás keretében működik az uniós programok mintegy 70%-a, amikor is az Európai Bizottság és a tagállamok nemzeti hatóságai – például ágazati minisztériumok vagy más közintézmények – egyaránt felelősek egy adott program működtetéséért. Ilyen programok például az Európai Strukturális és Beruházási Alap (ESIF) keretében működő pénzügyi eszközök, többek között az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) és az Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+). A megosztott irányítás keretében a finanszírozandó projektek kiválasztásáért és a program napi irányításáért a tagállamok (országos, regionális vagy helyi szintű) közigazgatása vállalja a felelősséget, a Bizottság pedig a tagállamokkal együttműködve gondoskodik arról, hogy a projektek sikeresen befejeződjenek, és a forrásokat megfelelően használják fel. Mivel megosztott irányításnál a kiválasztási és odaítélési eljárásokért, valamint a nyomon követésért és az irányításért (többek között a kifizetésekért is) a tagállamok közigazgatási szervei felelősek, így pályázatot benyújtani is hozzájuk szükséges, és a tagállamoknak meg kell felelniük az úgynevezett „közös rendelkezésekről szóló rendelkeznek”,³ amely a következő nyolc megosztott irányítású alap közös jogi kerete:

¹ A vállalkozások versenyképességét és a kis- és középvállalkozásokat segítő COSME-program (EU programme for the Competitiveness of Enterprises and SMEs – az EU vállalkozások és kkv-k versenyképességét segítő programja) fő célja a kkv-k alapításának és növekedésének támogatása. A COSME esetében a kapcsolattartó az Európai Innovációs Tanács és Kkv-ügyi Végrehajtó Ügynökség (EISMEA) lesz.

² Kivételes jellege miatt a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközt egyedi eljárásokkal fogják végrehajtani. A forrásokat közvetlenül a tagállamoknak folyósítják a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek végrehajtásának haladása alapján. A terveknek eredményesen kell kezelniük az európai szemeszter keretében azonosított kihívásokat, különös tekintettel a Tanács (az Európai Unió Tanácsa) által elfogadott országspecifikus ajánlásokra. A terveknek olyan intézkedéseket is tartalmazniuk kell, amelyek a zöld- és digitális átállás kihívásainak kezelésére és előnyeinek kiaknázására irányulnak.

³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1060 rendelete (2021. június 24.) az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alap Pluszra, a Kohéziós Alapra, az Igazságos Átmenet Alapra és az Európai Tengerügyi, Halászati és Akvakultúra-alapra vonatkozó közös

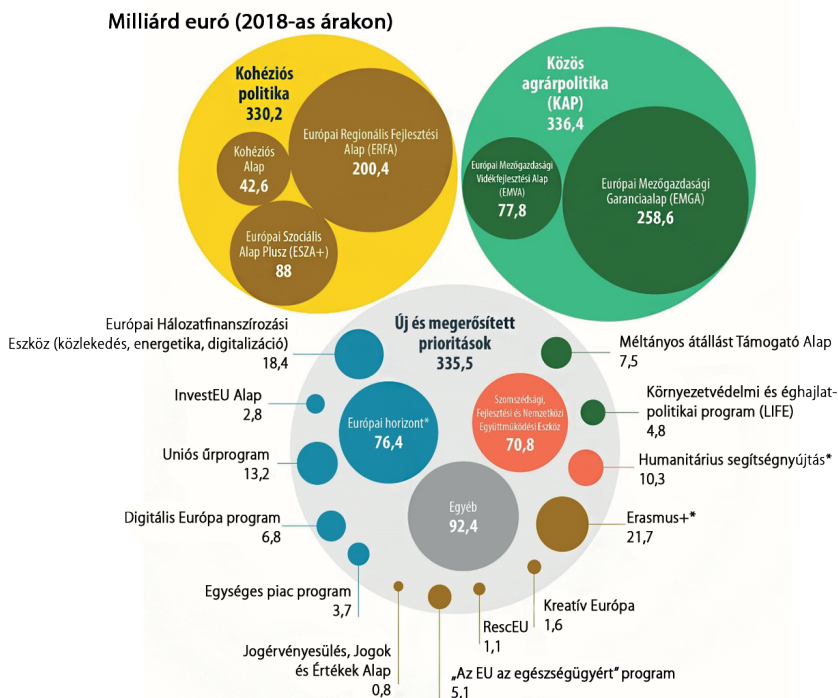
- az Európai Regionális Fejlesztési Alap;
- az Európai Szociális Alap Plusz;
- a Kohéziós Alap;
- az Európai Tengerügyi, Halászati és Akvakultúra-alap;
- a Méltányos Átállást Támogató Alap (Igazságos Átmenet Alap, a 2014–2020-as időszakhoz képest új elemként);
- a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap;
- a Határigazgatási és Vízügyeszköz; valamint
- a Belső Biztonsági Alap.

Közvetett irányítás keretében valósulnak meg azok a finanszírozási programok, amelyeket részben vagy egészben különböző típusú végrehajtó szervezetek (például nemzeti hatóságok vagy nemzetközi szervezetek) bonyolítanak le, és az uniós költségvetés mintegy 10%-át teszik ki. Tipikusan ilyen a humanitárius segítségnyújtásra és a nemzetközi fejlesztésre szánt uniós költségvetés nagy része, mint például a nyugat-afrikai ebolajárvány elleni küzdelem és a 2015-ös nepáli földrengés utáni újjáépítés pénzügyi támogatása. Ilyen végrehajtók lehetnek a nemzetközi szervezetek, például az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), a Világbank, a Nemzetközi Valutaalap (IMF), az Európai Beruházási Bank (EBB) és az Európai Beruházási Alap (EBA); decentralizált ügynökségek, például az Európai Betegségmegelőzési és Járványvédelmi Központ (ECDC), az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság (EFSA) vagy az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex); köz-magán társulások, mint például az innovatív gyógyszerek kutatására irányuló kezdeményezés (Shift2Rail), a környezetvédelmi célú Tiszta Égbolt 2, vagy az európai nagy teljesítményű számítástechnikai kezdeményezés (EuroHPC); végül pedig tagállami szervek, például az Erasmus+ nemzeti irodái, tagállami fejlesztési ügynökségek és nemzeti fejlesztési bankok. Közvetett irányítású programok esetében a pályázási folyamatnál a végrehajtó partner által előírt eljárásrendet szükséges követni (Európai Bizottság: Finanszírozás irányítási mód szerint).

rendelkezések, valamint az előbbiekre és a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapra, a Belső Biztonsági Alapra és a határigazgatás és a vízümpolitika pénzügyi támogatására szolgáló eszközre vonatkozó pénzügyi szabályok megállapításáról. HL L 231. 2021. június 30.

4.2. Az európai uniós költségvetésből finanszírozott programok rövid bemutatása

Ebben az alfejezetben röviden bemutatjuk a legfőbb, európai uniós költségvetésből finanszírozott programokat (4.1. ábra), majd a következő alfejezetekben közülük néhányat részletesen is ismertetünk (Horizont Európa, Erasmus+, LIFE, COSME (SMP), Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz 2.0), végül összefoglaljuk ezen programok felhasználásának általános szabály- és intézményrendszerét.

Az Európai Parlamenttel a 2021–2027 közötti időszakra vonatkozóan 12,5 milliárd euró összegű kiegészítő támogatásról sikerült megállapodni, mely összeg a következők között kerül elosztásra: Európai horizont, Erasmus+, „Az EU az egészségügyért” program, Integrált Határgazdasági Alap, Jogok és értékek program, Kreatív Európa, InvestEU program, NDICI. A kiegészítő támogatást elsősorban versenyjogi bírságokból és visszavont kötelezettségvállalásokból fogják finanszírozni.

*amelyből 500 millió euró az Európai Parlament által elfogadott pénzügyi mozgásteréből eredő 2,5 milliárd euró összegű átcsoportosításból származik

4.1. ábra: A 2021–2027 közötti többéves pénzügyi kerethez kapcsolódó főbb programok és alapok
 Forrás: Európai Tanács: A 2021–2027-es időszakra szóló többéves pénzügyi keret és a Next Generation EU

4.2.1. Egységes piac, innováció és digitális gazdaság

4.2.1.1. Kutatás és innováció

4.2.1.1.1. Horizont Európa

Tudomány, technológia, gazdaság, környezet és társadalom: a Horizont Európa program támogat minden olyan kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységet, amely pozitív változást hozhat az élet fontos területein.

4.2.1.1.2. Az Euratom kutatási és képzési programja

Az Euratom nukleáris kutatási és képzési tevékenységeket támogat abból a célból, hogy folyamatosan javuljon a nukleáris biztonság, a nukleáris védelem és a sugárvédelem.

4.2.1.1.3. ITER

Az ITER egy ambiciózus nemzetközi projekt, amelynek célja, hogy létrehozza a világ legnagyobb fúziós erőművét, és a fúzióenergia-technológiák fejlesztése révén környezetkímélőbbé és fenntarthatóbbá tegye az energiaellátást.

4.2.1.2. Európai stratégiai beruházások

4.2.1.2.1. Az InvestEU

Az InvestEU program meghatározó jelentőségű hosszú távú finanszírozást biztosít az EU számára: magánberuházások bevonása révén előmozdítja a fellendülést, és hozzájárul ahhoz, hogy az európai gazdaság a szakpolitikai prioritások alapján környezetkímélőbb, digitálisabb és a sokkhatásokkal szemben ellenállóbb legyen. Ez a program lesz az európai gazdaság fellendítését célzó programok egyike, amely uniós költségvetési garancia révén mozgósítja a köz- és magánberuházásokat, szakmai tanácsadást nyújt, és világszerte összekapcsolja a befektetőket a finanszírozást igénylő projektekkal.

4.2.1.2.2. Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz 2.0

Az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz (CEF 2.0) a kulcsfontosságú energetikai, közlekedési és digitális infrastruktúra kiépítését, illetve fejlesztését támogatja Európa-szerte.

4.2.1.2.3. Digitális Európa program

A Digitális Európa program az első olyan uniós program, amelynek célja a helyreállítás felgyorsítása és Európa digitális átalakulásának fellendítése.

4.2.1.3. Egységes piac

4.2.1.3.1. Egységes piac program

A program célja a fogyasztók védelme és a fogyasztói jogok megerősítése, az élelmiszerbiztonság garantálása, az uniós kis- és középvállalkozások kilátásainak javítása. A program segíti a helyreállítást ösztönző, jól működő egységes piac fenntartását, ahol a személyek, az áruk, a szolgáltatások és a tőke szinte ugyanolyan szabadon áramolhat, mint egy országon belül.

4.2.1.3.2. Csalás elleni uniós program

A program az EU pénzügyi érdekeinek védelmét célozza, és ehhez támogatja speciális berendezések beszerzését, tudás és képzség kialakítását.

4.2.1.3.3. Adóügyi együttműködés (FISCALIS)

A program lehetővé teszi a nemzeti adóhatóságok számára az információ és a szaktudás megszerzését és megosztását.

4.2.1.3.4. Vámügyi együttműködés (Vám program)

A Vám program a vámhatóságok közötti együttműködést támogatja, továbbá védi az EU és tagállamainak pénzügyi és gazdasági érdekeit.

4.2.1.4. Világűr

4.2.1.4.1. Európai űrprogram

A program az uniós űrpolitikát valósítja meg, többek között az alábbi területeken: EU-űrpolitika-digitalizálás, -technológia és -innováció; adatok, navigációs és kommunikációs szolgáltatások; az éghajlatváltozás elleni küzdelem, katasztrófareagálás. A program biztosítja, hogy az EU továbbra is globális vezető szerepet töltsön be az űrpolitika terén, és előmozdítja egy erős és innovatív űripar létrejöttét, valamint egységes és egyszerűsített irányítási rendszert hoz létre.

4.2.2. Kohézió és értékek

4.2.2.1. Regionális fejlesztés és kohézió

4.2.2.1.1. Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA)

Az alap az EU gazdasági, társadalmi és területi kohéziójának megerősítését célozza a régiók közötti egyensúlyhiányok kiigazításával, ami a helyi (regionális) hatóságok által végrehajtott programokon keresztül valósul meg.

4.2.2.1.2. Kohéziós Alap (KA)

A Kohéziós Alap célja a gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése és a fenntartható fejlődés előmozdítása.

4.2.2.1.3. REACT-EU

A program kiegészítő finanszírozást biztosít a meglévő 2014–2020-as kohéziós alapokhoz (ERFA, ESZA és a FEAD – Fund for European Aid to the Most Deprived). A program uniós szinten is növelni fogja az ellenálló képességet, és a koronavírus-járvány kezelésével kapcsolatos azonnali intézkedésekre épül. A kohéziós politika keretében gyorsan forrásokat biztosít (50%-os előfinanszírozással) a válság által leginkább érintett régiók és tagállamok számára, hogy hozzájáruljon a gazdaság zöld, digitális és reziliens helyreállításához.

4.2.2.1.4. Támogatás a Ciprusi Török Közösség számára

A segélyprogram Ciprus újraegyesítésének elősegítését célozza.

4.2.2.2. Helyreállítás és rezilienciaépítés

4.2.2.2.1. Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz

Az eszköz az NGEU egyik fő eleme, amely azt célozza, hogy a járvány által okozott krízisből kiemelkedve az Európai Unió erősebbé és ellenállóbbá váljon.

4.2.2.2.2. Technikai Támogatási Eszköz

Az eszköz az EU-tagországok számára testre szabott technikai szakértői támogatást és gyakorlati tudást nyújt a tervezett reformok véghezviteléhez.

4.2.2.2.3. Az euró hamisítás elleni védelme

A cél az euróbankjegyek és -érmék integritásának megőrzése és a hamisításokkal, csalásokkal, valamint visszaélésekkel szembeni védelme.

4.2.2.2.4. Unió Polgári Védelmi Mechanizmus (rescEU)

A mechanizmus az EU-tagországok és hat együttműködő (résztvevő) állam közötti együttműködés erősítését célozza a polgári védelem területén.

4.2.2.2.5. EU4Health

A cél az ellenálló, méltányos és modern egészségügyi rendszerek fejlesztése, az EU-állampolgárok egészségügyi állapotának javítása és védelmük a határon átnyúló egészségügyi fenyegetésekkel szemben.

4.2.2.3. Befektetés az emberekbe, a társadalmi kohézióba és az európai értékekbe

4.2.2.3.1. *Európai Szociális Alap+*

Az ESZA+-program az Európai Unió legfőbb befektetési eszköze, amellyel állampolgárait támogatja abból a célból, hogy az EU társadalma fejlődjön és befogadóbbá váljon. Az Európai Szociális Alap+ támogatja többek között az ifjúsági foglalkoztatást, a munkavállalók továbbképzését és átképzését, valamint a szegénység csökkentését.

4.2.2.3.2. *Erasmus+-program*

A program az emberek tanulmányi, szakmai és személyes előmenetelét támogatja az oktatás, képzés, ifjúságpolitika és sport terén.

4.2.2.3.3. *Európai Szolidaritási Testület*

A testület a rászorulóknak megsegítésében, humanitárius segítségnyújtásban, egészségügyi és környezetvédelmi tevékenységekben részt venni kívánó fiatalok számára nyújt lehetőségeket.

4.2.2.3.4. *Jogérvényesülés program*

A program a demokrácia, a jogállamiság és az alapvető jogok megerősítését célozza.

4.2.2.3.5. *Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek program*

A program célja az EU-szerződésekben és az Európai Unió Alapjogi Chartájában rögzített jogok és értékek védelme és előmozdítása.

4.2.2.3.6. *Kreatív Európa*

A Kreatív Európa az Európai Bizottság kulturális és audiovizuális ágazatoknak támogatást nyújtó programja.

4.2.3. Természeti erőforrások és környezet

4.2.3.1. Mezőgazdasági és tengerpolitika

4.2.3.1.1. Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA)

Az EMGA célja a mezőgazdasági piacok stabilizálása, ezért az EU mezőgazdasági termelőit és különböző kapcsolódó intézkedéseket támogat.

4.2.3.1.2. Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA)

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) az EU vidékfejlesztési politikáját hivatott támogatni, kiemelten az élelmiszeripari és az erdészeti szektorokban. Ennek érdekében vidékfejlesztési programokat finanszíroz Európa-szerte a tagállamok különböző régióiban.

4.2.3.1.3. Európai Tengerügyi és Halászati Alap

Az alap a halászati és tengerügyi szakpolitikát, az akvakultúrát és a fenntartható fejlesztést támogatja.

4.2.3.2. Környezet- és éghajlatpolitika

4.2.3.2.1. Környezetvédelmi és Éghajlatpolitikai Program (LIFE)

A program célja a fenntartható, körkörös és ellenálló gazdaságra történő átállás támogatása a környezet védelmével és helyreállításával, a biodiverzitás csökkenésének megállításával és visszafordításával.

4.2.3.2.2. Méltányos Átállást Támogató Alap (MÁTA)

Az EU egyik célkitűzése, hogy 2050-ig elérje a klímasemlegességet. Az alap (Igazságos Átmenet Alap) célja a klímasemlegesség felé való átmenet támogatása annak társadalmi-gazdasági költségeinek és hatásainak csökkentésével

a legérintettebb (szénorientált és/vagy karbonintenzív tevékenységgel rendelkező) régiókban.⁴

4.2.4. Migráció és határigazgatás

4.2.4.1. Migráció

4.2.4.1.1. Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap

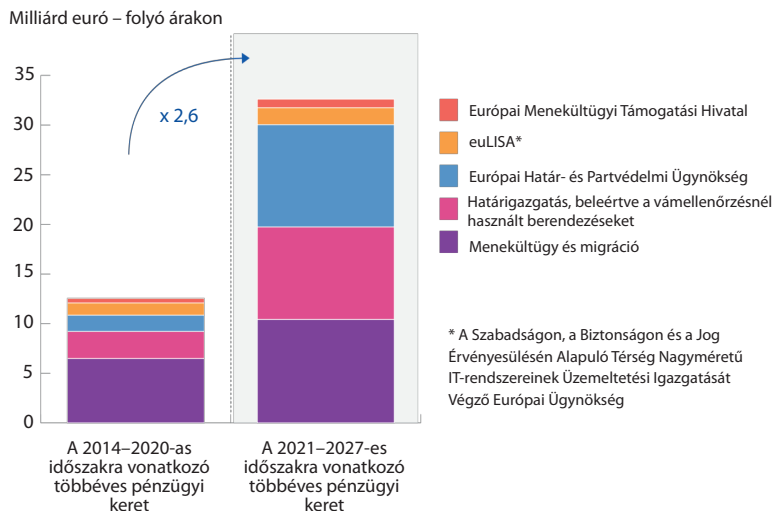
Az alap fő célja a menekültügyi rendszer és eljárások fejlesztése, a legális migráció és a befogadás elősegítése, valamint a Közös Európai Menekültügyi Rendszer továbbfejlesztése.

4.2.4.2. Határigazgatás

4.2.4.2.1. Integrált Határigazgatási Alap

Az alap főként a hatékony határigazgatást, az EU közös vízumpolitikájának megvalósítását, az európai határ- és tengerfelügyeletet, a vámellenőrzést és a határátkelőhelyek speciális berendezésekkel történő fejlesztését támogatja. Összeségében véve a külső határok, a migráció és a menekültáramlások kezelésére szolgáló uniós költségvetés jelentősen megerősödik, és összesen közel 33 milliárd eurót fog kitenni, szemben a 2014 és 2020 közötti időszakra vonatkozó 12,4 milliárd euróval (4.2. ábra).

⁴ A Méltányos Átállást Támogató Alapból (MÁTA) támogatásra javasolt térségek hazánk esetében Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves megye.

4.2. ábra: Kiemelt hangsúlyt kap a migráció és külső határaink védelme

Megjegyzés: A 2014–2020-as időszakra vonatkozó többéves pénzügyi kerettel összehasonlítva, 27 tagú EU esetén (becslés)

Forrás: Európai Bizottság (2018): i. m.

4.2.5. Biztonság és védelem

4.2.5.1. Biztonság

4.2.5.1.1. Belső Biztonsági Alap

A Belső Biztonsági Alap a 2014–2020-as költségvetési ciklusban létrehozott új, komplex, átfogó eszköz, amelynek célja elősegíteni az EU biztonságát, a radikalizmus, kiber- és szervezett bűnözés, bűncselekmények és a terrorizmus megelőzését, valamint a velük szemben folytatott harcot szolgáló uniós források elosztását valósítja meg a szolidaritás elve alapján, és támogatja a bűncselekmények áldozatait.

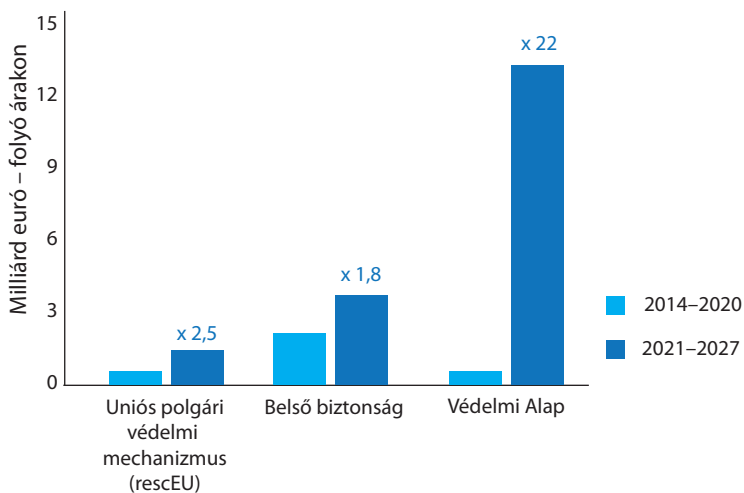
4.2.5.1.2. Nukleáris Leszerelési Program (Litvánia) és Nukleáris Biztonság és Leszerelés Program

A régi atomerőművek biztonságos bezárását és a környezet és az emberi egészség védelmét támogató programok.

4.2.5.2. Védelem

4.2.5.2.1. Európai Védelmi Alap

Az alap az Európai Bizottság fő kezdeményezése a védelmi kapacitásokhoz kapcsolódó közös kutatás-fejlesztési tevékenység támogatására, jelentősége egyre nagyobb (4.3. ábra).

4.3. ábra: Minőségi ugrás a biztonság és a védelem tekintetében

Megjegyzés: A 2014–2020-as időszakra vonatkozó többéves pénzügyi kerettel összehasonlítva, 27 tagú EU esetén (becslés)

Forrás: Európai Bizottság (2018): i. m.

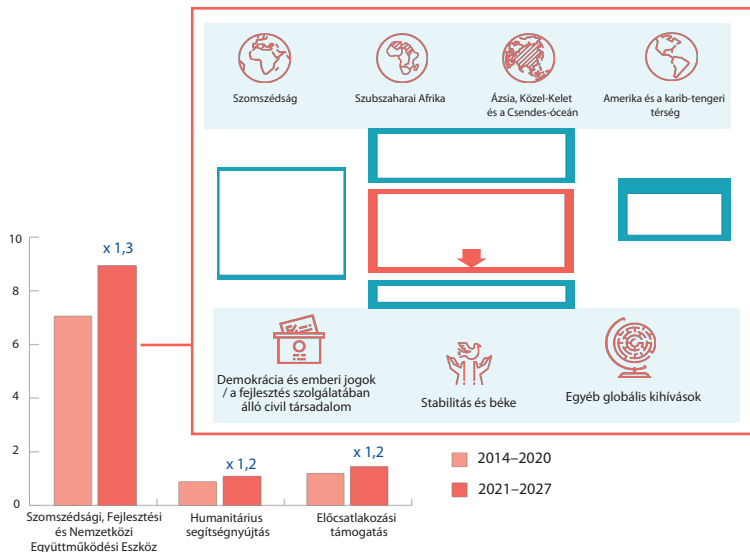
4.2.6. Szomszédság és a világ

4.2.6.1. Külső tevékenység

4.2.6.1.1. Globális Európa: Szomszédsági, Fejlesztési és Nemzetközi Együttműködési Eszköz

Az eszköz a legfőbb pénzügyi forrás az összes harmadik országgal folytatott együttműködés, fenntartható fejlesztés, gazdasági fejlődés és stabilitás támogatására, így lehetővé teszi, hogy az EU világszerte eredményesen védelmezze és juttassa érvényre értékeit és érdekeit, valamint támogassa a globális multi-laterális erőfeszítéseket (4.4. ábra).

Milliárd euró – folyó áron

4.4. ábra: Európa mint erős globális szereplő

Megjegyzés: A 2014–2020-as időszakra vonatkozó többéves pénzügyi kerettel összehasonlítva, 27 tagú EU esetén, az Európai Fejlesztési Alapot is beszámítva (becslés)

Forrás: Európai Bizottság (2018): i. m.

4.2.6.1.2. Humanitárius Segélynyújtási Eszköz

Környezeti vagy egyéb katasztrófa és humanitárius vészhelyzet esetén az EU az alapon keresztül nyújt segítséget az érintett országoknak és azok lakosságának.

4.2.6.1.3. Közös Kül- és Biztonságpolitika (KKBP)

A KKBP a békefenntartás, a konfliktusok megelőzése és a nemzetközi biztonság megerősítésének a céljait szolgálja.

4.2.6.1.4. Tengerentúli Országok és Területek

A fő cél a tengerentúli országok és területek gazdasági és társadalmi fejlődésének támogatása, ellenálló képességük és versenyképességük megerősítése és kiszolgáltatottságuk csökkentése.

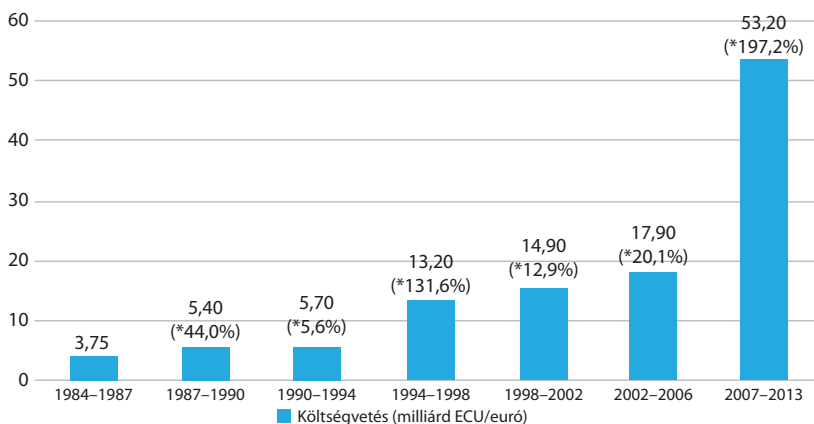
4.2.6.2. Előcsatlakozási támogatás

4.2.6.2.1. Előcsatlakozási Alapok

A program az EU-tagjelölt és tagságra jelentkező országok társadalmi átalakulását, gazdasági és jogi rendszereinek fejlesztését támogatja a teljes jogú EU-tagság felé vezető úton.

4.3. Horizont Európa program

A Horizont Európa program az Európai Unió legfőbb, kutatás-fejlesztést és innovációt támogató keretprogramja a 2021–2027 időszakra vonatkozóan. Jelentős múltat tekint vissza, a 2014–2020 között megvalósított Horizont 2020 program folytatása, amit az úgynevezett „keretprogramok” (kutatási, technológia-fejlesztési és demonstrációs tevékenységekre vonatkozó keretprogramok) előzték meg (4.5. ábra).

4.5. ábra: A keretprogramok költségvetése (a Horizont 2020 és Horizont Európa előtt)

Megjegyzés: * A költségvetés növekedésének mértéke a megelőző keretprogramhoz képest

Forrás: Pörzse Gábor: Az Európai Unió közös kutatás-fejlesztési politikájának és programjainak fejlődése, különös tekintettel az élettudományok területére. *Orvosi Hetilap*, 150. (2009), 32. 1513.

A Horizont Európa az eddigi legambiciózusabb keretprogram, keretösszege 95,5 milliárd euró, ami az előző keretprogramhoz (Horizont 2020) képest 30%-kal több forrást biztosít az európai kutatási kiválóság és az áttörést hozó innovációk támogatására, valamint a legfontosabb társadalmi kihívások kezelésére. A Horizont Európa a tudományra és az innovációra összpontosít, céljai a következők:

- az EU tudományos és technológiai alapjainak megszilárdítása;
- az EU versenyképességének és innovációs teljesítményének előmozdítása;
- az EU stratégiai prioritásainak megvalósítása és a globális kihívások kezelése.

A Horizont Európa elnevezése is mutatja, hogy míg a Horizont 2020 teljesen más megközelítést hozott az addigi keretprogramokhoz képest (*revolution*, azaz forradalom volt az Európai Bizottság szándékai szerint), addig a mostani keretprogram szerves folytatása az előzőnek (*evolution*, vagyis fejlődés). Számos új elem azért megtalálható a Horizont Európa programban, amelyek az alábbiak:

- szektorokon és technológiákon átívelő együttműködések ösztöngző, hatásorientált klaszterprogramok;

- a legfontosabb társadalmi kihívások kezelését célzó missziók;
- uniós, tagállami és ipari társfinanszírozással megvalósuló stratégiai kezdeményezések, azaz európai partnerségek.

A fentiekben túlmenően a Horizont Európa az elődprogramjához képest észszerűsített és feladatorientált megközelítést alkalmaz, megkezdte az Európai Innovációs Tanács (EIC) működtetését, és nagyobb fokú nyitottságot biztosít az új partnerek irányába. Mindezek mellett a kiválóság mint elsődleges kiválasztási szempont megmarad, valamint a program egyszerűsített szabályokat, fokozott jogbiztonságot és kevesebb adminisztratív terhet biztosít a kedvezményezettek és a programkezelők számára (EB, 2021. március 16.). A 4.6. ábra jól szemlélteti a Horizont Európa keretprogram szerkezetét.

4.6. ábra: A Horizont Európa keretprogram szerkezete

Forrás: Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal: *Az EU Horizont Európa kutatási és innovációs keretprogramja*. 2021. június 3.

A Horizont Európa programban előtérbe kerül a *Science for Society* globális trenddel összhangban az elnyert támogatások közvetlenül érzékelhető társadalmi és/vagy gazdasági hasznosságának követelménye, továbbá a zöld- és digitális átmenet előmozdítása. Ez abban is megnyilvánul, hogy a keretprogram költségvetésének 35%-át a klímaváltozással kapcsolatos célkitűzésekhez kapcsolódva kell felhasználni. A Horizont Európa keretprogram költségvetése az alábbiak szerint tevődik össze (4.1. táblázat).

4.1. táblázat: A Horizont Európa program költségvetése

	Milliárd euró
<i>I. pillér – „Kiváló tudomány”: 25 milliárd euró</i>	
Európai Kutatási Tanács (European Research Council – ERC)	16
Marie Skłodowska-Curie Akciók	6,6
Kutatási infrastruktúrák	2,4
<i>II. pillér – „Globális kihívások és európai ipari versenyképesség”: 53,5 milliárd euró, amelyből</i>	
1. „Egészségügy” klaszter	8,2
2. „Kultúra, kreativitás és inkluzív társadalom” klaszter	2,3
3. „Polgári biztonság a társadalomért” klaszter	1,6
4. „Digitalizáció, ipar és világűr” klaszter	15,35
5. „Éghajlat, energia és mobilitás” klaszter	15,35
6. „Élelmiszer, biomassza-alapú gazdaság, természeti erőforrások, mező-gazdaság és környezet” klaszter	15,1
Közös Kutatóközpont (Joint Research Centre – JRC)	1,97
<i>III. pillér – „Innovatív Európa”: 13,6 milliárd euró</i>	
Európai Innovációs Tanács (European Innovation Council – EIC)	10,1
Európai innovációs ökoszisztémák	0,5
Európai Innovációs és Technológiai Intézet (EIT)	3
<i>„A részvétel szélesítése és az Európai Kutatási Térség megerősítése” rész: 3,4 milliárd euró</i>	
A részvétel szélesítése és a kiválóság terjesztése	2,96
Az európai kutatási és innovációs rendszer megreformálása és fejlesztése	0,44

Forrás: Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (2021): i. m.

A *Kiváló tudomány* pillér célja az EU globális tudományos versenyképességének növelése. Az Európai Kutatási Tanács (ERC) programjai révén támogatja a határon átnyúló kutatási projekteket, amelyeket a legkiválóbb kutatók pályáznak meg és hajtanak végre, a Marie Skłodowska-Curie Akciók révén ösztöndíjakat finanszíroz tapasztalt kutatók számára, doktori képzési hálózatokat, kutatói csereprogramokat és a fiatal kutatók karrierépítését segíti, továbbá világszínvonalú kutatási infrastruktúrákba fektet be.

A *Globális kihívások és európai ipari versenyképesség* pillér támogatja a társadalmi kihívásokkal kapcsolatos kutatást, és a *klasztereken* keresztül erősíti a technológiai és ipari kapacitásokat. Az *EU missziói* (4.7. ábra) ambiciózus célok elérését tűzték ki a legnagyobb társadalmi kihívások (például klímaváltozás, rákkutatás, talajegészség) megoldása érdekében. A pillér magában foglalja a Közös Kutatóközpont tevékenységét is, amely tudományos elemzésekkel és technikai

támogatással segíti az európai uniós és nemzeti döntéshozókat. A Horizont Európa programban új eszközként bevezetett missziók célja, hogy adott időkereteken belül látványos eredményeket érjenek el *a legnagyobb társadalmi kihívások kezelésében* az uniós, tagállami, regionális források és programok, valamint az ágazati szakpolitikák koordinációjával. Hangsúlyos elemként jelenik meg, hogy a missziók kialakításába és megvalósításába az érintettek minél szélesebb körét bevonják.

4.7. ábra: A Horizont Európa keretprogramon belüli EU-missziók

Forrás: Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (2021): i. m.

Az *Innovatív Európa* pillér célja, hogy az *Európai Innovációs Tanács* programjai révén javítsa Európa helyzetét a piacteremtő innovációk támogatásában. A pillér az európai innovációs környezet fejlődését is segíti az európai innovációs ökoszisztémák fejlesztésével és az *Európai Innovációs és Technológiai Intézet* révén, amely elősegíti az oktatás, a kutatás és az innováció tudásháromszögének integrációját.

A *Részvétel szélesítése és az Európai Kutatási Térség megerősítése* programrész támogatja az uniós tagállamok azon erőfeszítéseit, amelyek célja a nemzeti kutatási és innovációs potenciál maximális kihasználása, a gyengébb kutatási

és innovációs teljesítményű országok (úgynevezett Widening-országok, ideértve hazánkat is) kapacitásainak erősítése, valamint egy olyan Európai Kutatási Tér-ség kialakítása, amelyben a kutatók, a tudományos ismeretek és a technológia szabadon áramolhatnak. A keretprogram előkészítése során folytatott politikai viták eredményeként a Widening-akciókra fordítandó források *a Horizont Európa költségvetésének 3,3%-ára emelkedtek.*⁵

Tematikusan a Horizont Európa egyik kiemelt célkitűzése olyan kutatások és innovációk támogatása, amelyek elősegítik az európai zöldmegállapodás megvalósítását, valamint azt, hogy az *EU 2050-re a világon elsőként megvalósítsa a klímasemlegességet.* Ennek érdekében többek között olyan projektek kapnak támogatást, amelyek előmozdítják az éghajlatváltozással kapcsolatos tudományos kutatást, az üvegházhatású gázkibocsátás csökkentését, a változó éghajlathoz való alkalmazkodást segítő megoldásokat kínálnak, elősegítik a tiszta energiára és mobilitásra való fenntartható és méltányos átállást, az élelmiszerrendszerek adaptálását, a körforgásos és biogazdaságot, az ökoszisztémák természetes szén-elnyelőinek megővését és megerősítését, valamint az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást.

A másik fő tematikus célkitűzés, hogy ez az évtized Európa Digitális Évtizede legyen, hosszú távra lefektetve *az új digitális vállalkozások alapjait,* amelyek biztosítják *a beruházások jelentős növekedését* e területen. Ennek érdekében többek között olyan projektek kapnak támogatást, amelyek elősegítik a digitális eszközökre épülő és adatalapú kutatást, innovációt az egészségügy, a média, a kulturális örökség, a kreatív gazdaság, az energetika, a mobilitás és az élelmiszer-termelés területén, támogatva az ipari modellek korszerűsítését és előmozdítva Európa ipari vezető szerepét.

Harmadik elemként, a Next Generation EU kezdeményezésével összhangban a keretprogram támogatja *a koronavírus-világjárvány által okozott közvetlen gazdasági és társadalmi károk helyreállításán keresztül a koronavírus utáni új Európa kiépítését,* amely környezetbarátabb, digitálisabb és a jelenlegi és jövőbeli kihívásokkal szemben ellenállóbb is lesz. Ennek érdekében többek között olyan projekteket támogat, amelyek az egészségügyi rendszerek korszerűsítését és a kutatási kapacitások növelését célozzák, főként az oltóanyag-fejlesztés terén. A következőkben röviden ismertetünk *néhány konkrét példát* a Horizont Európa újdonságai közül.

⁵ Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (2021): i. m.

4.3.1. Az Európai Innovációs Tanács (EIC)

A 2021. márciusban létrehozott Európai Innovációs Tanács a 2021–2027-es időszakra több mint 10 milliárd eurós költségvetéssel rendelkezik, és úgynevezett *egyablakos ügyintézés* tesz lehetővé az innovátorok számára. Támogatást nyújt az áttörést jelentő technológiákkal kapcsolatos, korai szakaszban végzett tudományos kutatáshoz, a kutatási eredmények kereskedelmi lehetőségekre való átváltásához, valamint az innovatív induló vállalkozások és a kis és közepes méretű vállalkozások (kkv-k) fejlesztéséhez és bővítéséhez.

4.3.2. Az EIC Pathfinder program

A program keretében *interdiszciplináris kutatói csoportok* pályázhatnak olyan *kutatási és innovációs támogatásokra*, amelyek segítik őket áttörést jelentő ötleteik megvalósításában, és abban, hogy pozitív átalakító hatást gyakoroljanak gazdaságunkra és társadalmunkra. A támogatások azokra a forradalmi technológiákra összpontosítanak, amelyek képesek lesznek kezelni a globális kihívásokat és javítani életminőségünket. A program tervezett költségvetése 168 millió euró. Ez az összeg az úgynevezett úttörő kutatásokra fordítható, a technológiafejlesztés későbbi szakaszait és az adott technológia térnyerését már a következő program (EIC Accelerator) támogatja.⁶

4.3.3. Az EIC Accelerator program

Az Európai Innovációs Tanács (EIC) elindítását követően nem sokkal megjelentek az EIC Accelerator program első pályázati felhívásai is, amelyek keretében *a több mint egymilliárd euró értékű finanszírozás* támogat olyan *induló innovatív vállalkozásokat, valamint kis- és középvállalkozásokat*, amelyek potenciálisan jelentős hatást érhetnek el *bármely terület áttörést jelentő innovációi által*, ám elkülönített keret áll rendelkezésre az *európai zöldmegállapodást támogató innovációkra*, valamint a *digitális és egészségügyi technológiákra*. Ezeknek a projekteknek jellemzően hosszabb időn át jelentős finanszírozásra van

⁶ Az EIC Pathfinder és Accelerator programot egészíti ki az EIC átalakulásf finanszírozási rendszer (EIC Transition), amelynek célja a *kutatási eredmények innovációs lehetőségekké való átalakítása*.

szükségük a gazdaságosság eléréséhez, és részben emiatt is gyakran nehezen jutnak finanszírozáshoz, hiszen a velük kapcsolatos kockázatok túl magasak, a befektetések pedig csak lassan térülnek meg. Ezért a program katalizátorként működik: további befektetők bevonását segíti elő az innovációk térnyeréséhez: az egyedi finanszírozási modell vissza nem térítendő készpénztámogatást kínál (legfeljebb 2,5 millió euró összegben), amelyhez tőkebefektetés is társul (500 ezer euró – 15 millió euró közötti összegben az EIC Alapból). Ezenfelül számos üzleti szolgáltatás is elérhető a támogatott projektek számára.⁷

Végezetül az *európai partnerségeket* mint újdonságot szükséges megemlítenünk, amely kezdeményezés részeként az Európai Bizottság 11 partnerséget hoz létre az érintett iparágakkal közösen, hogy *megoldást* kínáljon napjaink jelentős *társadalmi kihívásaira*. A partnerségek létrehozásába a Bizottság 22 milliárd eurót ruház be a magánpartnerektől és az uniós tagállamoktól származó forrásokkal együtt úgynevezett „közös programozás” keretében. A megállapodások 2021 és 2030 között lesznek hatályban, ezáltal lehetővé téve, hogy a Horizont Európa legutolsó pályázati felhívásaihoz is hozzájáruljanak, és azt követően zárják le tevékenységeiket. A partnerségek fő célja lendületet adni a kutatással és innovációval kapcsolatos beruházásoknak, valamint elősegíteni a legjelentősebb éghajlati és fenntarthatósági kihívások leküzdését, Európa klíma-semleges gazdasággá való átalakítását, a digitális évtizedre vonatkozó törekvések és az európai zöldmegállapodás megvalósítását.

A partnerségek feladata, hogy nagyszabású innovatív megoldásokat dolgozzanak ki például az energiaigényes és a nehezen dekarbonizálható ágazatok kibocsátásainak kezelésére, valamint az olyan innovációk kifejlesztésére és piacra történő bevezetésére, mint a nagy teljesítményű akkumulátorok, a fenntartható üzemanyagok, a mesterséges intelligenciát használó eszközök, az adatechnológiák és a robotika.⁸

A 11 létrehozandó európai partnerség az alábbi:

- Európai partnerség az európai nyílt tudományosadat-felhőért;
- Európai partnerség a mesterséges intelligenciáért, az adatechnológiáért és a robotikáért;
- Európai partnerség a fotonikáért (a fényalapú technológiáért);

⁷ European Innovation Council: *Commission Opens First European Innovation Council Calls Worth €1 Billion*. 2021. április 9.

⁸ European Commission: *Commission and Industry Invest €22 Billion in New European Partnerships to Deliver Solutions to Major Societal Challenges*. 2021. június 14.

- Európai partnerség a tiszta acéltechnológiákért és az alacsony szén-dioxid-kibocsátású acélgyártásért;
- Európai partnerség az „Európában készült (Made in Europe)” termékekért;
- A „Processes4Planet” európai partnerség;
- Európai partnerség az emberközpontú, fenntartható épített környezetért (Built4People);
- Európai partnerség a kibocsátásmentes közúti közlekedésért (2Zero);
- Európai partnerség az összekapcsolt, együttműködő és automatizált mobilitásért;
- Európai partnerség az akkumulátorokért: egy versenyképes európai ipari akkumulátor-értéklánc felé vezető út;
- Európai partnerség a kibocsátásmentes vízi közlekedésért.

4.4. Erasmus+-program

Az Erasmus+ a másik olyan program, amelynek jelentősége folyamatosan növekszik az Európai Unión belül: ez az EU oktatást, képzést, ifjúságügyet és sportot támogató programja, és a 2021–2027 közötti programszakasz költségvetésére több mint 26 milliárd euró támogatással gazdálkodik. A program növekvő jelentőségét az is jelzi, hogy ez a költségvetés csaknem kétszerese az elődprogram (2014–2020) pénzügyi keretösszegének. A következő hét évben – hasonlóan az előzőekben bemutatott Horizont Európa programhoz – a program befogadóbbá, zölddebbé és digitálisabbá válik.

4.4.1. Az Erasmus+-program céljai

Az egyik fő célkitűzés az oktatás területén az Európai Oktatási Térség megvalósítása 2025-re, a hozzáférhetőség növelésével és rugalmasabb mobilitási formákkal, valamint innovatív módszerek kialakításával kiemelten a zöld- és digitális megoldások terén.

- A kulcskompetenciák és készségek fejlesztése, különös tekintettel a munkaerőpiac és a társadalmi kohézió szempontjából fontos készségekre; elsősorban tanulmányi célú mobilitások, valamint az oktatási-képzési intézmények és a cégek közötti együttműködés elősegítésével;

- a minőség, az innováció és a nemzetköziesítés erősítése az oktatási-képzési intézményekben, elsősorban nemzetközi együttműködések segítségével, az oktatás-képzés világán túli szereplők bevonásával;
- a szakpolitikai reformok és az oktatási-képzési rendszerek modernizációjának támogatása, elsősorban szakpolitikai együttműködésekkel, az unió átláthatóságot és elismertetést szolgáló eszközeinek hatékonyabb használatával, valamint a jó gyakorlatok megosztásával;
- a nyelvtanítás és nyelvtanulás fejlesztése, a nyelvi sokszínűség és az interkulturális érzékenység támogatása.

A program támogatja az európai oktatási térségben, a digitális oktatási cselekvési tervben és az európai készségfejlesztési programban meghatározott prioritásokat és tevékenységeket, de emellett elősegíti a szociális jogok európai pillérét a *fiatalok demokratikus életben való részvételének előmozdításával*, valamint végrehajtja az EU 2019–2027-es időszakra szóló ifjúsági stratégiáját, és fejleszti a sport európai dimenzióját. A program a köznevelés, felsőoktatás, szakképzés, felnőttoktatás, ifjúság és sport szektorait egyaránt fejleszti.

A program *általános célkitűzése*, hogy az egész életen át tartó tanulás révén támogassa az emberek tanulmányi előmenetelét, illetve szakmai és személyes fejlődését az oktatás, a képzés, az ifjúság és a sport területén Európában és Európán kívül, és ezáltal hozzájáruljon a fenntartható növekedéshez, a minőségi munkahelyek megteremtéséhez és a társadalmi kohézióhoz, az innováció előmozdításához, valamint az európai identitás és az aktív polgári szerepvállalás erősítéséhez.

A program *egyedi célkitűzései* a következők:

- az egyéni és csoportos tanulási célú mobilitás, valamint az együttműködés, a minőség, a befogadás, a méltányosság, a kiválóság, a kreativitás és az innováció ösztönzése az oktatáshoz és képzéshez kapcsolódó szervezetek/intézmények és szakpolitikák szintjén;
- a nem formális és informális tanulási célú mobilitás, a fiatalok aktív részvétele, illetve az együttműködés, a minőség, a befogadás, a kreativitás és az innováció ösztönzése az ifjúsági szervezetek/intézmények és szakpolitikák szintjén;
- a sporttal foglalkozó munkatársak/szakemberek/oktatók tanulási célú mobilitásának, valamint az együttműködésnek, a minőségnek, a befogadásnak, a kreativitásnak és az innovációnak az ösztönzése a sport-szervezetek/-intézmények és szakpolitikák szintjén.⁹

⁹ Az Erasmus+-programról.

A program egyaránt szól a hallgatóknak, gyakornokoknak, önkénteseknek, fiataloknak, tanulóknak, felnőtt tanulóknak, tanároknak, pedagógusoknak, egyetemi oktatóknak, trénereknek, ifjúságsegítőknak, oktatási, képzési vagy ifjúsági területen működő szervezetek munkatársainak. A pályázatokat intézmények, szervezetek nyújthatják be, az egyéni részvétel ezeken keresztül valósulhat meg. Fontos újdonság, hogy 2021-től a program nyújtotta lehetőségek elérhetővé válnak a hátrányos helyzetűek és a kisebb kapacitással rendelkező szervezetek számára is.

Az Erasmus+-program *két fő kategóriában* támogat tevékenységeket, melyek a *mobilitás (KA1)* és az *együttműködési célú partnerségek (KA2)*. Ezek mellett a *KA3 kategória szakpolitikai fejlesztéshez és együttműködéshez* nyújt támogatást, és külön jelennek meg az úgynevezett *Jean Monnet akciók* is a program elemeként.

A *mobilitási pályázatok (KA1)* lehetőséget biztosítanak a szakmai fejlődésre nemzetiközi környezetben elsősorban külföldi mobilitáson keresztül, míg az *együttműködést célzó partnerségek (KA2)* kategóriában a részt vevő intézmények nemzetiközi együttműködések terén szerezhetnek tapasztalatot, erősíthetik kapacitásukat, és magas minőségű innovatív módszereket valósíthatnak meg.¹⁰

A program a tanulók, szakemberek, oktatók, civil társadalmi szervezetek és oktatási intézmények munkatársainak mobilitását egyaránt támogatja, így lehetőséget nyújt a külföldi tanulásra és/vagy szakmai tapasztalatszerzésre. A nemzetiközi együttműködések keretében megvalósuló közös kezdeményezéseknél a fő cél az európai és hazai oktatás és képzés minőségének fejlesztése. Célkitűzéseinek elérése érdekében az Erasmus+-program a 2021–2027-es időszakban a következő pályázattípusok végrehajtását irányozza elő:

4.4.2. KA1: egyéni mobilitás

E pályázati kategória keretében a következő pályázattípusok támogathatók:

- *a tanulók és a munkatársak/szakemberek/oktatók mobilitása*: külföldi tanulási és/vagy szakmai tapasztalatszerzési lehetőségek tanulók, hallgatók, gyakornokok és fiatalok, valamint egyetemi tanárok, tanárok, oktatók, ifjúságsegítők, sportedzők, illetve oktatási intézmények és civil társadalmi szervezetek munkatársai/szakemberei/oktatói számára;

¹⁰ Magyarországon az Erasmus+-program megvalósítását a Tempus Közalapítvány koordinálja.

- *ifjúsági részvételi tevékenységek*: fiatalok által vezetett helyi és transznacionális kezdeményezések, amelyeket fiatalok és/vagy ifjúsági szervezetek informális csoportjai bonyolítanak le azzal a céllal, hogy segítsenek a fiataloknak bekapcsolódni a demokratikus életbe, illetve abban részt venni, bővítsék az Európai Unió közös értékeivel és az alapjogokkal kapcsolatos ismereteket, elősegítsék a kapcsolatteremtést a fiatalok és a döntéshozók között helyi, nemzeti és uniós szinten, valamint hozzájáruljanak az Európai Unió közös céljainak megvalósításához;
- *a DiscoverEU keretében végzett tevékenységek*: olyan pályázattípus, amely 18 éves fiatalok számára biztosít lehetőséget arra, hogy egy rövid informális tanulási tevékenység keretében egyénileg vagy csoportosan utazzák be első alkalommal Európát, aminek révén erősödhet bennük az Európai Unióhoz tartozás érzése, és felfedezhetik a kontinens kulturális sokszínűségét;
- *nyelvtanulási lehetőségek*, amelyeket a program a külföldi mobilitási tevékenységben részt vevők számára kínál. A támogatást elsősorban az – egyes szektorok igényei szerint testre szabott – Erasmus+ online nyelvi támogatás (OLS, Erasmus+ Online Linguistic Support) eszköz használatával vehetik igénybe a résztvevők, mivel az online tanulás a nyelvelsajátítás könnyen hozzáférhető és rugalmas módját kínálja.

4.4.3. KA2: szervezetek és intézmények közötti együttműködés

E pályázati kategória keretében az alábbi pályázattípusok támogathatók.

Együttműködési célú partnerségek, többek között:

- *Partnerségi együttműködések*: A partnerségi együttműködések elsődleges célja, hogy lehetővé tegyék a szervezetek/intézmények számára a tevékenységeik minőségének és relevanciájának javítását, a partneri hálózataik kialakítását és megerősítését, a transznacionális szintű, közös működéssel kapcsolatos kapacitásuk növelését, valamint a tevékenységeik nemzetköziesítésének fokozását többek között a gyakorlatok cseréje vagy új gyakorlatok kidolgozása, valamint az elképzelések megosztása és ütköztetése révén.
- *Kis léptékű partnerségek*: A pályázattípus a szervezetek/intézmények számára odaítélt alacsonyabb támogatási összegek, a rövidebb időtartam

és a partnerségi együttműködésekhez képest egyszerűbb adminisztratív követelmények révén a helyi/közösségi kezdeményezés(ek)re létrehozott szervezetek és az Erasmus+-program keretében újonnan pályázók, valamint a kevésbé tapasztalt szervezetek/intézmények elérésére törekszik, és mérsékeli a kisebb szervezeti kapacitással rendelkező szervezetek/intézmények programban történő részvételének akadályait.

Kiválósági partnerségek, többek között:

- *„Európai egyetemek” kezdeményezés:* A pályázattípus a felsőoktatási intézmények olyan alulról szerveződő hálózatainak létrejöttét támogatja, amelyek a csúcsmínőségű oktatást, kutatást és innovációt célzó, azonos elképzeléseken és értékeken alapuló, közös, hosszú távú stratégiák kidolgozása révén ambiciózusabbá teszik a határokon átnyúló együttműködést.
- *Szakképzési kiválósági központok:* Ez a kezdeményezés a helyi és regionális növekedési, innovációs és versenyképességgel kapcsolatos stratégiák tekintetében szorosan integrált szakképzési kiválósági központok transznacionális platformjainak kialakítását támogatja, és egyúttal elősegíti az általános strukturális változásokat és a gazdasági szakpolitikák megvalósítását az Európai Unióban.
- *Erasmus+ tanárképző akadémiák:* A pályázattípus általános célkitűzése, hogy a tanárok oktatásával és képzésével foglalkozó szolgáltatók európai partnerségeinek létrejöttével megalakuljanak az Erasmus+ tanárképző akadémiák, amelyek európai és nemzetközi szemléletmódot alakítanak ki a tanárképzésen belül.
- A tanárképző akadémiák támogatják a többnyelvűséget és a kulturális sokszínűséget, az uniós oktatási szakpolitika prioritásaival összhangban álló tanárképzést valósítanak meg, és hozzájárulnak az európai oktatási térség célkitűzéseinek teljesítéséhez.
- *Erasmus Mundus akció:* E pályázattípus célja a felsőoktatási intézmények kiválóságának és világszintű nemzetközivé válásának előmozdítása olyan – mesterképzési szintű – tanulmányi programok révén, amelyeket az európai felsőoktatási intézmények közösen nyújtanak, ismernek el, és amelyek nyitva állnak a világ más országainak intézményei előtt.

Innovációs partnerségek, többek között:

- *Innovációs szövetségek:* A pályázattípus stratégiai együttműködés kialakítására törekszik a felsőoktatás és a szakképzés, az üzleti élet

és a kutatás – a „tudásháromszög” – kulcsszereplői között. Ez az együttműködés az oktatási és képzési rendszerek innovációját és korszerűsítését igyekszik előmozdítani abból a célból, hogy e rendszerek azonosíthatassák és biztosíthatassák az Európa fenntartható növekedése és versenyképessége szempontjából stratégiai fontosságú szektorok és területek jövőbeli munkaerőpiaci igényeivel összhangban álló, megfelelő készségeket, ismereteket és kompetenciákat.

- *Előretékinő projektek:* A pályázattípus célja az innováció, a kreativitás, az elektronikus részvétel, valamint a szociális vállalkozás előmozdítása az oktatás, a képzés, az ifjúság és a sport különböző területein. Támogatja a kiemelt európai prioritásokon alapuló, előretékinő, általános érvényesítésre alkalmas, valamint az oktatási és képzési, illetve ifjúsági és sportrendszerek fejlesztésével kapcsolatos hasznos meglátásokat megosztó elképzeléseket.

Kapacitásfejlesztési projektek az ifjúsági területen: Ez a pályázattípus a program-országok és a partnerországok szervezetei/intézményei közötti együttműködést és információcserét támogatja az ifjúsági szektorban, és kiterjed a nem formális tanulási tevékenységekre, továbbá a formális tanuláson kívül a fiatalokkal foglalkozó szervezetek/intézmények kapacitásának növelésére összpontosít, ugyanakkor biztosítja a fiatalok aktív részvételét.

Nonprofit sportesemények: Ez a pályázattípus az egy vagy több országban szervezett, a sport területén tevékenykedő nonprofit szervezetek vagy közintézmények által megrendezett nonprofit sportesemények előkészítését, megszervezését és nyomon követését támogatja. E rendezvények célja, hogy fokozzák az Erasmus+ sporttal kapcsolatos tevékenységeinek láthatóságát, valamint növeljék a sportnak a társadalmi befogadás, az esélyegyenlőség és az egészségjavító fizikai tevékenységek előmozdításában betöltött szerepét.

4.4.4. KA3: szakpolitikai fejlesztéshez és együttműködéshez nyújtott támogatás

E pályázati kategória keretében a következő pályázattípusok támogathatók: Az „Együtt Európa Ifjúsága” pályázattípus, amely olyan, helyi/közösségi kezdeményezések szintjén tevékeny ifjúsági szervezeteket szólít meg, amelyek határon átnyúló partnerségeket szeretnének kialakítani, vagyis európai dimenzióval

kívánják gazdagítani a tevékenységeiket. A cél új pályázatok beadására ösztönözni azokat a szervezeteket/intézményeket, amelyek még nem vetették meg eléggé a lábukat európai szinten.

Ezen túlmenően ez a pályázati kategória a következőkre terjed ki:

- *Az oktatással, képzéssel, ifjúsággal és sporttal kapcsolatos uniós szakpolitikai menetrend*, többek között a felsőoktatásra, szakképzésre, iskolákra és felnőttoktatásra irányuló szektorális menetrendek végrehajtásának előkészítését és támogatását célzó tevékenységek, különösen a nyitott koordinációs módszerek irányításának és működésének elősegítése révén.
- *Magas szintű közigazgatási szervek által vezetett európai szakpolitikai kísérletezés*, amely magában foglalja a szakpolitikai intézkedések számos országban történő, megalapozott értékelési módszerekkel zajló gyakorlati kipróbálását. Az uniós ifjúsági stratégiával összhangban a nemzeti szintű uniós ifjúsági párbeszéd keretében az egyes nemzeti hatóságok által kijelölt nemzeti munkacsoportot működtető struktúrák pénzügyi támogatást vehetnek igénybe.
- Olyan tevékenységek, amelyek az *átgondolt szakpolitikai döntéshozatal elősegítése* céljából bizonyítékokat és ismereteket gyűjtenek az oktatási, képzési, ifjúsági és sportrendszerrel, valamint a nemzeti és európai szintű szakpolitikákkal kapcsolatban. Az adatok összegyűjtése és elemzése uniós vagy nemzetközi felmérések és tanulmányok, valamint tematikus és országspecifikus szakértelem révén történik.
- *A készségek és képesítések átláthatóságát és elismerését*, valamint a kreditek átvitelét elősegítő pályázattípusok a minőségbiztosítás előmozdítása, a nem formális és informális tanulás érvényesítésének támogatása, a készségmenedzsment és a pályaaorientáció érdekében.
- Az oktatási, képzési, ifjúsági és sporttal kapcsolatos *szakpolitikák fokozott hatása és hozzáadott értéke* érdekében szakmailag kiemelten elismert és elemző kapacitással rendelkező nemzetközi intézményekkel (például az OECD vagy az Európa Tanács) folytatott együttműködés.

4.4.4.1. Jean Monnet akciók

A Jean Monnet akciók keretében a következő pályázattípusok támogathatók:

- *Jean Monnet akciók a felsőoktatás területén*: Ez a pályázattípus abban nyújt támogatást az Európán belüli és kívüli felsőoktatási intézményeknek,

hogy előmozdítsák az európai integrációval kapcsolatos oktatást és kutatást, valamint az uniós szakpolitikai prioritásokról folytatott, a tudományos körök és a szakpolitikai döntéshozók részvételével zajló szakpolitikai vitákat és eszmecsereket. A következő alpályázattípusok támogathatók:

- *Jean Monnet modulok*: rövid oktatási programok az európai uniós tanulmányok egy vagy több tudományterületén.
- *Jean Monnet professzúrák*: hosszabb, európai uniós tanulmányokra szakosodott tanári állások az egyes egyetemi oktatók számára.
- *Jean Monnet kiválósági központok*: az európai tanulmányok különböző tudományterületeinek magas szintű szakértői ismereteit összegyűjtő kapcsolattartó pontok, amelyek emellett más országok tudományos intézményeivel alakítanak ki transznacionális tevékenységeket és strukturális kapcsolódási pontokat.
- *Jean Monnet akciók az oktatás és képzés más területein*: Ez a pályázattípus előmozdítja az Európai Unióval kapcsolatos ismereteket a programországok iskoláiban és szakképzési intézményeiben. Célja, hogy lehetőségeket kínáljon az oktatási szolgáltatóknak arra, hogy tartalmakat fejlesszenek ki és bocsássanak a tanulók és a tanárképző szolgáltatók rendelkezésére, hogy támogassák a tanárokat az európai uniós kérdésekkel kapcsolatos módszertanokkal és naprakész ismeretekkel, valamint hogy előmozdítsák az iskolai és szakképzési képviselők és az érdekelt felek közötti, az európai uniós témákról folytatott párbeszédet és tapasztalatcserét. A következő alpályázattípusok támogathatók:
 - *Tanárképzés: strukturált képzési pályázatok* kidolgozása és nyújtása a tanárok számára az uniós témákról.
 - *Hálózatok*: a bevált gyakorlatok cseréje és egy országcsoporton belüli közös tanítás.
- *Kijelölt intézmények számára nyújtott támogatás*: A pályázattípus támogatja az olyan, európai szempontból érdeklődésre számot tartó célokat kitűző intézményeket, amelyek bizonyos prioritást élvező tárgykörökben kiemelkedő minőségű szolgáltatásokat bocsátanak az unió, a tagállamok, valamint a polgárok rendelkezésére.

A program keretében évenként *prioritások* (általános prioritási területek) is megvannak határozva, melyek 2021-ben például az alábbiak voltak:

Befogadás és sokszínűség az oktatás, a képzés, az ifjúság és a sport minden területén: cél a kevesebb lehetőséggel rendelkező emberek – többek között a fogyatékossgal élők és a migrációs háttérű személyek, valamint a vidéki és távoli területeken élők, a társadalmi-gazdasági nehézségekkel küzdők vagy a nemük, faji vagy etnikai származásuk, vallásuk vagy meggyőződésük, fogyatékossguk, életkoruk vagy szexuális irányultságuk alapján megkülönböztetéssel szembesülő személyek – elérésének javítása.

Környezetvédelem és az éghajlatváltozás elleni küzdelem: cél valamennyi szektorban a környezetvédelem és az éghajlatváltozás jelentette kihívásokkal kapcsolatos tudatosság növelése, ezen belül a kompetenciák fejlesztése, a zöld-szektorális készségeket célzó stratégiák és módszertanok kidolgozása, olyan jövőközpontú tantervek kialakítására, amelyek jobban összhangban állnak az egyének igényeivel, innovatív gyakorlatok tesztelése (például erőforrás-megtakarítás, az energiafelhasználás és -pazarlás csökkentése, a szénlábnyom kibocsátásának kompenzálása, a fenntartható élelmiszerek és mobilitás előnyben részesítése terén), valamint szemléletváltás támogatása az egyéni preferenciák, a fogyasztási szokások és az életvitel terén.

A digitális átállás kezelése a digitális felkészültség, reziliencia és kapacitás fejlesztése révén: cél az alapfokú, a középfokú, a szakképzési, a felsőoktatási és a felnőttoktatási intézmények digitális átállási terveinek támogatása a digitális oktatásra való hatékony átállás érdekében. A program támogatja a digitális technológiáknak az oktatás, a képzés, az ifjúság és a sport területén a tanítás, a tanulás, az értékelés és a szerepvállalás céljából történő célzott használatát, a digitális pedagógia és a tanárok digitális eszközeinek használatával kapcsolatos szakértelmem fejlesztését (a hozzáférhető és támogató technológiákat és a digitális oktatási tartalmak létrehozását és innovatív használatát egyaránt), a lakosság digitális készségeinek és kompetenciáinak megfelelő programok és kezdeményezések révén történő fejlesztését.

Közös értékek, polgári szerepvállalás és részvétel: cél az aktív polgári szerepvállalás és az etikus gyakorlatok az egész életen át tartó tanulás keretében; a szociális és interkulturális kompetenciák, a kritikai gondolkodás és a média-tudatosság fejlesztése, formális és nem formális tanulási tevékenységek révén az emberek számára a demokratikus életben történő részvétel, valamint a társadalmi és polgári szerepvállalás erősítése.

A fent említett általános prioritások mellett az egyes szektorokban konkrét (szektorspecifikus) prioritásokat szükséges követni az alábbiak szerint.

A köznevelés területén:

- a tanulási hátrány, a korai iskolaelhagyás és az alapkészségek alacsony szintű ismerete elleni küzdelem;
- a nyelvoktatás és -tanulás átfogó megközelítésének előmozdítása;
- az érdeklődés és a kiválóság előmozdítása a természettudományok, a technológia, a műszaki tudományok és a matematika (STEM) területén, a „STEAM” (természettudományok, technológia, műszaki tudományok, művészetek és matematika) megközelítés;
- magas színvonalú kora gyermekkori nevelési és gondozási rendszerek kialakítása;
- a tanulási eredmények elismerése a határokon átnyúló, tanulási célú mobilitás résztvevői számára.

A szakképzés (mind az iskolarendszerű szakmai alapképzés, mind az iskolarendszeren kívüli szakképzés) területén:

- a szakképzés hozzáigazítása a munkaerőpiaci igényekhez;
- a szakképzés vonzerejének növelése;
- a minőségbiztosítás javítása a szakképzésben;
- nemzetköziesítési stratégiák kidolgozása és végrehajtása a szakképzési szolgáltatók számára.

A felnőttoktatás területén:

- a felnőtteknek szóló magas színvonalú tanulási lehetőségek elérhetőségének javítása;
- a felnőtt tanulókat támogató oktatók és más felnőtt-tanulási/oktatási szakemberek kompetenciáinak bővítése és fejlesztése;
- a minőségbiztosítás szerepének erősítése a felnőttoktatásban;
- az Erasmus+ népszerűsítése a lakosság körében nemzedékeken átívelően.

A felsőoktatás terén:

- az összekapcsolt felsőoktatási rendszerek előmozdítása;
- innovatív tanulási és tanítási gyakorlatok ösztönzése;
- a természettudományok, a technológia, a műszaki tudományok, a művészetek és a matematika (STEM-tárgyak/STEAM-tárgyak) fejlesztése a felsőoktatásban, különösen tekintettel a nők e területeken való részvételére;

- a kiválóság jutalmazása a tanulás, az oktatás és a készségfejlesztés terén;
- befogadó felsőoktatási rendszerek kialakítása;
- a felsőoktatási szektor digitális képességeinek támogatása.

Általánosságban elmondható, hogy a cél Európa-szerte a felsőoktatási szektor támogatása és átalakítása olyan módon, hogy még összekapcsoltabbá, innovatívabbá, inkluzívabbá és digitálisabbá váljon. Ennek érdekében a program ösztönözní fogja a felsőoktatási intézmények és a környező innovációs ökoszisztémák közötti sokkal mélyebb és interdiszciplináris együttműködést, az oktatás, a kutatás és az innováció közötti kapcsolatok erősítését, a befogadás, a mobilitás, a digitalizáció, az egész életen át tartó tanulás, a minőségbiztosítás és az automatikus elismerés elősegítését. Az alapcél az, hogy a jövő generációit a reziliens, befogadó és fenntartható társadalmat szolgáló tudás közös létrehozására képezzük.

Az ifjúsági területen:¹¹

- az aktív polgári szerepvállalás, a fiatalok kezdeményező-készségének és vállalkozói készségének előmozdítása, beleértve a szociális vállalkozást;
- az ifjúsági munka minőségének, megújításának és elismerésének javítása;
- a fiatalok foglalkoztathatóságának erősítése;
- a szakpolitika, a kutatás és a gyakorlat közti kapcsolat megerősítése.

A fentiekben bemutatott általános és konkrét (szektorspecifikus) prioritások mellett vannak *nemzeti szinten kiemelten kezelt prioritások* is, melyek az alábbiak:

- a tanárok, intézményvezetők és egyéb pedagógusok támogatása;
- a kulcskompetenciák fejlesztése;
- a szakképzési lehetőségek rugalmasságának növelése;
- hozzájárulás a szakképzés innovációjához;
- „Kompetenciafejlesztési Pályák” létrehozása, a hozzáférhetőség javítása és a felnőtt-tanulás szélesebb körben történő elterjedése;
- haladó szemléletű tanulási központok fejlesztése.

¹¹ Elsőbbséget élveznek azok a pályázatok, amelyek hozzájárulnak a 2019–2027 közötti időszakra szóló uniós ifjúsági stratégia alapvető területeihez, amelyek a következők: a fiatalok bevonása, összekapcsolása és felelősségvállalásának ösztönzése.

4.5. A LIFE-program

A LIFE (*L'Instrument Financier pour l'Environnement*) az Európai Unió dedikáltan környezet- és természetvédelmi, valamint éghajlat-politikai célkitűzéseket támogató pénzügyi eszköze, amelyet 1992-ben hoztak létre. A program az Európai Bizottság által javasolt európai zöldmegállapodás része. *A LIFE-program általános célkitűzései* főként a következők:

a) az erőforrás-hatékony, alacsony szén-dioxid-kibocsátású és az éghajlat-változás hatásaival szemben ellenállóképes gazdaságra való átállás, a környezet minősége védelmének és javításának, valamint a biológiai sokféleség csökkenése megállításának és visszafordításának elősegítése, ideértve a Natura 2000 hálózat támogatását és az ökoszisztémák leromlásával szembeni intézkedéseket is;

b) az uniós környezetvédelmi és éghajlat-politika és a kapcsolódó jogszabályok kidolgozásának, végrehajtásának és érvényesítésének javítása, valamint a környezet- és éghajlatvédelmi célkitűzések más uniós szakpolitikákba, illetve a köz- és a magánszféra gyakorlatába történő integrálásának és általános érvényesítésének előmozdítása és ösztönzése, többek között a köz- és a magánszféra kapacitásának növelésével;

c) jobb környezetvédelmi és éghajlat-politikai irányítás támogatása valamennyi szinten, ideértve a civil társadalom, a nem kormányzati szervezetek és a helyi szereplők fokozott bevonását is;

d) a 7. környezetvédelmi cselekvési program végrehajtásának támogatása.

A fenti célkitűzések teljesítése érdekében a LIFE-program hozzájárul a fenntartható fejlődéshez, valamint az Európa 2020 stratégia, illetve a vonatkozó uniós környezet- és éghajlatvédelmi stratégiák és tervek célkitűzéseinek és célértékeinek eléréséhez.

A LIFE-program teljesítményét különösen az alábbi mutatókhoz viszonyítva értékeli:

a) a programnak tulajdonítható környezeti és éghajlati javulás: a biológiai sokféleség csökkenésének megállítására és visszafordítására vonatkozó célkitűzés esetén a programnak tulajdonítható környezeti javulás mércéje a Natura 2000 hálózat területének helyreállított vagy megfelelő kezelésbe vont hányada, a helyreállított ökoszisztémák területe és típusa; valamint azon élőhelyek és fajok száma és típusa, amelyek természetvédelmi helyzete javul;

b) az uniós környezetvédelmi és éghajlat-politika és a kapcsolódó jogszabályok szerinti tervek, programok vagy stratégiák végrehajtására szolgáló,

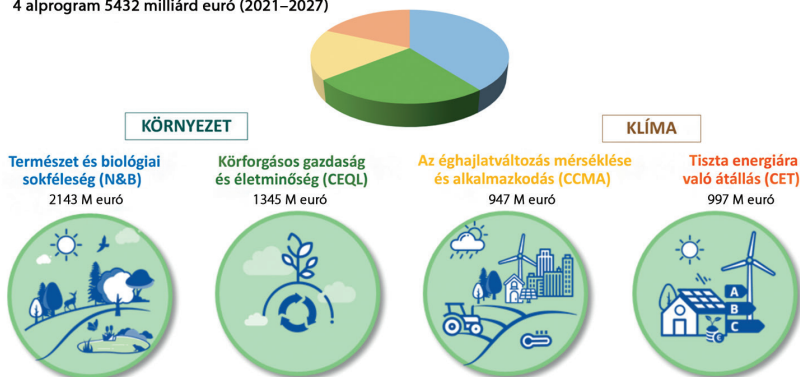
kidolgozott vagy megvalósított *fellépések száma*, valamint az ismételésre vagy átadásra alkalmas *fellépések száma*;

c) az *uniós finanszírozási programokkal szinergiákat* megvalósító vagy azokban általánosan érvényesített, illetve a köz- és magánszféra gyakorlatába integrált *fellépések száma*;

d) a *jobb irányítást, a környezeti és éghajlati szempontokkal* kapcsolatos információk terjesztését, illetve az azokkal kapcsolatos tudatosságot biztosító *fellépések száma*.

A teljes LIFE-program összköltségvetése a 2021–2027-es időszakra vonatkozóan 5,43 milliárd euró, a megújult LIFE-programot a 2021/783 EU-rendelet¹² szabályozza, amely 2021. május 17-én lépett hatályba. A rendelet több változást eredményez a korábbi LIFE-programhoz képest, amelyek közül az egyik legfontosabb, hogy a 2021–2027-es időszakban a program már *négy*, külön költségvetéssel rendelkező *alprogramból* áll a 2014–2020-as időszak két alprogramja helyett (4.8. ábra).

4 alprogram 5432 milliárd euró (2021–2027)

4.8. ábra: A LIFE-program 2021–2027 felépítése

Forrás: Energiaügyi Minisztérium: LIFE 2021–2027: Az EU környezetvédelmi és klímapolitikai programja. 2023. április 4. 5.

¹² Az Európai Parlament és Tanács (EU) 2021/783 rendelete (2021. április 29.) a környezetvédelmi és éghajlat-politikai program (LIFE) létrehozásáról és az 1293/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről. HL L 172. 2021. május 17.

Mint a 4.9. ábrán látható, a LIFE Környezetvédelem alprogramon belül a költségvetés jelentős hányada a „Természet és biológiai sokféleség” területre fordítódik: ez a korábbi természetvédelmi keretnek nagyjából a duplája. Az alprogram fő célja a korábbiakhoz hasonlóan a madárvédelmi irányelv (2009/147/EK)¹³ és az élőhelyvédelmi irányelv (92/43/EGK)¹⁴ végrehajtásának, leginkább a Natura 2000 hálózat megvalósításának elősegítése, különös tekintettel a tagállamok prioritizált intézkedési terveire. Emellett kiemelt cél a biológiai sokféleség megőrzéséről szóló európai uniós stratégia végrehajtásának támogatása.

**Természet és biológiai
sokféleség**
2,143 milliárd euró

**Körforgásos
gazdaság és
életminőség**
1,345 milliárd euró

**Az éghajlatváltozás
mérséklése és
alkalmazkodás**
947 millió euró

**Tiszta energiára való
átállás**
997 millió euró

4.9. ábra: A LIFE-program 2021–2027 alprogramjai és forrásösszetétele

Forrás: LIFE-program. *Termeszetvedelem.hu*, (é. n.)

A hagyományos projektek mellett továbbra is lehet pályázni úgynevezett *stratégiai integrált projektekre*, amelyek terveket, stratégiákat, illetve programokat megvalósító, nagyléptékű pályázatok. Újdonság, hogy ezek a projektek már nemcsak a Natura 2000 Priorizált Intézkedési Tervre irányulhatnak, hanem az EU 2030-ig tartó időszakra szóló biodiverzitás stratégiájának megvalósítására

¹³ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről (kodifikált változat). HL L 20. 2010. január 26.

¹⁴ A Tanács 92/43/EGK irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről. HL L 206. 1992. július 22.

is. A LIFE-program a 2021–2027 időszakban általánosságban a projektek költségvetésének maximum 60%-át biztosítja, ám a „LIFE Természet és biológiai sokféleség” pályázatok esetén az uniós támogatási arány akár a 67%-ot vagy a 75%-ot is elérheti. A 2021–2027-es időszakban először a magyar kormány lehetőséget biztosít a programban pályázók számára az önerő-támogatás mellett előkészítésköltség-támogatás igénylésére is, amely a várakozások szerint hozzájárul az erősebb és sikeresebb pályázati aktivitáshoz. 2021-ben, a jelenlegi programperiódus indulásának évében, a hagyományos környezetvédelmi témájú pályázatokra a „Körfogásos gazdaság és életminőség” alprogram keretében összesen több mint 100 millió euró pályázati forrás állt rendelkezésre, míg a „Természet és biológiai sokféleség” alprogram költségvetése több mint 135 millió euró. A pályázati folyamat több pontban is módosult a korábbiakhoz képest: a hagyományos pályázatok esetén az addigi kétfordulós pályázás egyfordulós lesz, és a felhívás az Európai Bizottság egységes gyűjtőportálján érhető el, valamint a pályázat benyújtására is ezen a felületen van lehetőség.¹⁵

Az új szabályok az alábbiak: 75% uniós támogatás kapható, amennyiben a pályázat *kizárólag prioritás élőhelytípusok vagy fajok* megőrzését célozza. Az új LIFE-programban prioritásnak számítanak az alábbiak:

- az élőhelyvédelmi irányelv (92/43/EGK) szerint kiemelt jelentőségű élőhelyek vagy fajok, valamint rossz természetvédelmi helyzetű, illetve romló tendenciát mutató élőhelytípusok és fajok („U2”-kategória) és a madárvédelmi irányelv (2009/147/EK) alapján létrejött Ornis Bizottság által prioritásnak tartott madárfajok, valamint azok az élőhelytípusok és fajok (kivéve madárfajok), amelyek uniós szintű veszélyeztetettségi helyzete a legfrissebb európai IUCN vörös listák alapján „veszélyeztetett” vagy annál rosszabb, és minden egyéb, európai vörös listák által nem érintett területeken előforduló élőhelytípus és faj, melyek veszélyeztetettségi helyzete a legfrissebb globális IUCN vörös listák alapján „veszélyeztetett” vagy annál rosszabb.

¹⁵ European Commission: *Programme for the Environment and Climate Action (LIFE)*. (é. n.). 2021-től új kezdeményezésként a Magyar Állam által létrehozott Magyar Fejlesztésszövetség Iroda is segíti brüsszeli irodáján keresztül a magyar pályázói érdekek érvényesítését és a hatékonyabb pályázást.

67% uniós támogatás érhető el, amennyiben a pályázat *prioritás és nem prioritás élőhelytípusok vagy fajok* megőrzését célozza, de egyértelműen a prioritás élőhelyekre vagy fajokra fókuszál a természetvédelmi helyzetük konkrét és közvetlen javítását idézve elő.

A LIFE-rendelet alapján a Bizottság a tagállamok bevonásával többéves munkaprogramokat készít: a *2021–2024. évi többéves munkaprogram* tartalmazza többek között a finanszírozási típusokat, az alprogramok és a projekt-típusok közötti költségelosztást és az értékelési szempontokat is.¹⁶

4.5.1. Magyarország részvétele a LIFE-programban

Hazánk a LIFE-programban 2001 óta vesz részt, azóta számos támogatott természetvédelmi és környezetvédelmi projektünk keretében jelentős léptékű élőhely-rekonstrukció és fajmegőrzési program valósult meg. A magyarországi beadású pályázatok mellett számos külföldi koordinálású projektben vesznek részt hazai szervezetek.

A *2000–2006* időszakban a 16 Magyarország által benyújtott természetvédelmi pályázat összesen 12,8 millió euró támogatást kapott. A *2007–2013* pénzügyi időszak során 18 magyar LIFE+ „Természet és biodiverzitás” pályázat volt sikeres összesen közel 39,2 millió euró támogatással. A 18 projekt egyike a LIFE+ „Biodiverzitás” komponensbe tartozott, amelyre kevés a példa európai uniós szinten, míg a többi a LIFE+ „Természet” elemben nyert el támogatást.

2014-ben hazai kommunikációs LIFE+-projektek is kaptak összesen több mint 1 millió euró támogatást, az erdők biodiverzitásának megőrzése és erdő-tűz-megelőzés témában.

Az Európai Bizottság LIFE kapacitásépítési pályázati felhívásán hazánk projektje, a LIFE kapacitásépítés Magyarországon (LIFE14 CAP/HU/000010) 2015-ben sikeresen szerepelt.¹⁷

¹⁶ A pályázati felhívás évente jelenik meg, és a pályázatokat a European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency (CINEA) bírálja el.

¹⁷ Az Innovációs és Technológiai Minisztérium, az Agrárminisztérium és a Magyar Fejlesztési Központ Nonprofit Kft. 2016–2018 között valósította meg a projektet, amelynek fő célja volt, hogy Magyarország minél sikeresebben vegyen részt a LIFE-program megvalósításában.

A 2014–2020 pénzügyi időszak során ez idáig négy hazai koordinálású hagyományos LIFE Természet és biodiverzitás pályázat kapott összesen 8,7 millió euró támogatást.¹⁸

A hazai koordinálású LIFE-projektek főbb adatai megtalálhatók a folyamatosan bővülő magyar LIFE-adatbázisban.

4.6. A COSME (SMP) -program

A COSME¹⁹ (*Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises*) az Európai Unió vállalkozások versenyképességét segítő programja, amely 2014–2020 között mintegy 2,3 milliárd euró költségvetéssel rendelkezett. A 2021–2027 közötti ciklusban az egyik priorizált program, melynek elnevezése *Egységes Piaci Programra* (*Single Market Program – SMP*) változott, és összértéke is jelentőségénél fogva erőteljesen megemelkedett 4,2 milliárd euróra.

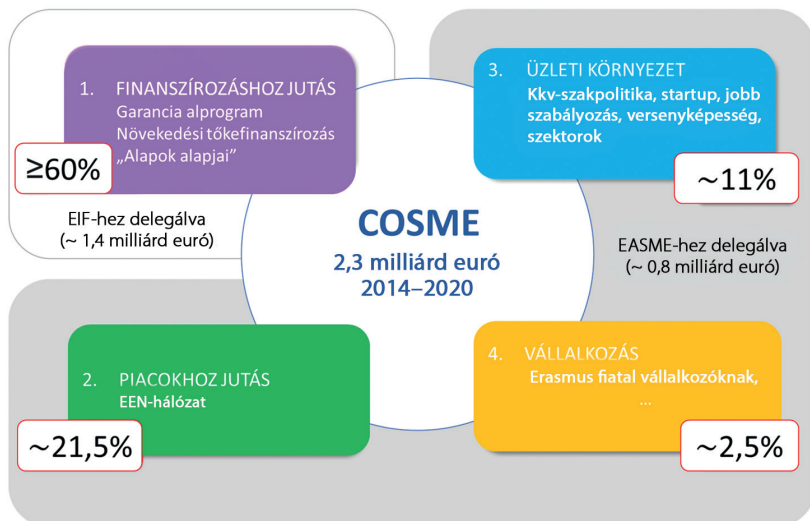
A következőkben összefoglaltuk a COSME és az SMP fő jellegzetességeit. A COSME négy területen segítette elő a kkv-k működését az alábbiak szerint:

- a *kkv-k forráshoz jutásának javítása* tőke- és hitelfinanszírozás formájában;
- a *piacra jutás elősegítése* különösen az unión belül, de globálisan is;
- a – többek között a turisztikai ágazatban működő – uniós vállalkozások, különösen a kkv-k *versenyképességéhez és fenntarthatóságához szükséges keretfeltételek javítása*;
- a *vállalkozói készség előmozdítása* és a vállalkozói kultúra népszerűsítése.

¹⁸ A hagyományos LIFE-projektek mellett 2019 januárjában elindult *A pannon gyepek és kapcsolódó élőhelyek hosszú távú megőrzése az Országos Natura 2000 Priorizált Intézkedési Terv stratégiai intézkedéseinek megvalósításával* (GRASSLAND-HU) című természetvédelmi LIFE integrált projekt. A közel 17,3 millió euró összköltségvetésű, nyolc évig tartó integrált projekt széles körű együttműködéssel, számos gazdálkodót és gazdálkodást célzó tevékenységet integrálva valósul meg.

¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 1287/2013/EU rendelete (2013. december 11.) a vállalkozások és a kis- és középvállalkozások versenyképességét segítő program (COSME) (2014–2020) létrehozásáról és az 1639/2006/EK határozat hatályon kívül helyezéséről. HL L 347. 2013. december 20.

A COSME négy fő területe és az azokra allokált költségvetés a 4.10. ábrán jól látható:

4.10. ábra: A COSME-program 2014–2020 közötti alprogramjai és forrásösszetétele

Forrás: Európai Bizottság, 2020

4.6.1. A kkv-k forráshoz jutásának javítása

A program egyik fő célja az volt, hogy különböző életszakaszaikban megkönnyítse a kkv-k finanszírozáshoz jutását: a *hitelgarancia-eszközzel* a program garanciákat és viszontgaranciákat biztosított a *pénzügyi intézményeknek*, hogy több kölcsönt és lízinget tudjanak nyújtani a kkv-knak. A növekedést szolgáló *tőkefinanszírozási* eszköz révén a program – többnyire terjeszkedő és növekedő életszakaszukban járó – kkv-kba fektető *tőkealapoknak* biztosított kockázati tőkét.

4.6.2. A piacra jutás elősegítése

A program finanszírozta az Európai Vállalkozási Hálózatot (*Enterprise Europe Network*), amely több mint 50 országban – köztük Magyarországon is – támogatja a kkv-kat üzleti és technológiai partnerek megtalálásában, az uniós jogszabályok megértésében és uniós finanszírozás elnyerésében. A COSME további, kifejezetten a vállalkozások fejlődését szolgáló eszközök működését is fedezte, és finanszírozta az *ASEAN, a MERCOSUR és Kína szellemi tulajdon-jogi kkv-ügyfélszolgálatát*, valamint az *EU–Japán Ipari Együttműködési Központot* is.

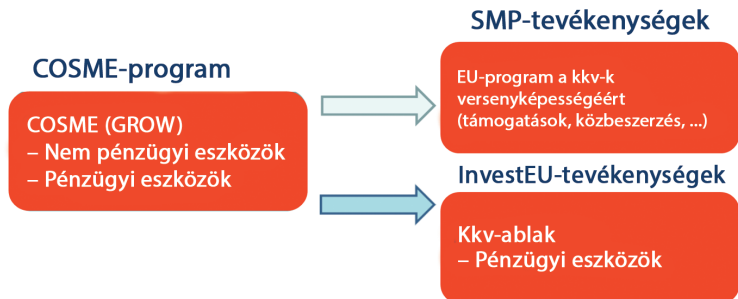
4.6.3. A versenyképesség számára kedvező környezet létrehozása

A program a vállalkozások – különösen a kkv-k – működési környezetének keretfeltételeit javító intézkedéseket is támogatta, amelyek a fölösleges bürokratikus és szabályozási terheket kívánták csökkenteni. Ilyen intézkedés például az *uniós jog kkv-kra gyakorolt hatásának mérése, az intelligens és vállalkozásbarát szabályozás kialakítása*. A COSME támogatta piaci potenciállal rendelkező versenyképes iparágak létrejöttét is a *kkv-k támogatásával új üzleti modellek alkalmazásában, új értékláncokba való beépülésben és világszínvonalú klaszterek létrehozásában*.

4.6.4. A vállalkozói készség előmozdítása

A COSME *mobilitási cseréket, bevált gyakorlatok terjesztését és kísérleti projekteket* is támogatott különféle területeken (például vállalkozói készségek oktatása, mentorálás stb.), ilyen program volt például az *Erasmus fiatal vállalkozóknak* csereprogram, amely azt célozta, hogy az új és leendő vállalkozók 1–6 hónapig egy másik országban egy tapasztalt vállalkozó mellett dolgozva új készségeket szerezzenek.

Az Európai Bizottság a 2021–2027 közötti költségvetés tervezésekor is kihangsúlyozta, hogy *az egységes piac gazdaságunk gerincét képezi*. Ezért a *COSME utódaként az új Egységes piac program (SMP)* egyrészt a vállalkozások és a fogyasztók számára egyaránt megfelelő módon működik, másrészt továbbra is előmozdítja a fenntartható versenyképességet és növekedést az unió egészében. A 4.11. ábra bemutatja az átmenetet a COSME-programból az Egységes piac programba.

4.11. ábra: Átmenet a COSME és az SMP között

Forrás: Európai Bizottság, etpoa.eu (European Trade Promotion Organisations' Association), 2020

Az új *SMP* olyan tevékenységeket egyesít, amelyek finanszírozása korábban hat különböző program keretében történt. A program teljes költségvetése 4,2 milliárd euró, ami az eredeti bizottsági javaslatához képest 119 millió euró összegű kiegészítést jelent.

Az *Egységes piac program* fő célkitűzése az, hogy a polgárok, a fogyasztók, a vállalkozók és a hatóságok az unióban mindenütt teljeskörűen élhessenek a piaci integrációból fakadó előnyökkel. Ennek érdekében a program célja megerősíteni az EU egységes piacának irányítását, amivel segíteni fogja

- az egységes piac hatékonyabb működését (olyan intézkedésekkel, amelyek célja például a szélesebb körű piacfelügyelet, a magánszemélyek és a vállalatok problémáinak megoldása és a verseny fokozása);
- a vállalatok (ideértve a kis- és középvállalkozásokat) versenyképességének növelését;
- hatékony európai szabványok, valamint nemzetközi pénzügyi és nem pénzügyi ellenőrzési és könyvvizsgálati standardok kidolgozását;
- a fogyasztók fokozottabb védelmét;
- a magas szintű élelmiszer-biztonság fenntartását;
- színvonalas statisztikák előállítását és terjesztését.

A program számos tevékenységet egyesít egymagában, így elkerülhetők az átfedések, és hatékony is lesz, mivel a beruházásokat ott finanszírozza, ahol azok

a legnagyobb hatást éri el (4.12. ábra). Elődprogramjai a COSME és az Európai Statisztikai Program (ESP), a jelentéstétel és ellenőrzés, a fogyasztók szerepvállalásának növelése a pénzügyi szolgáltatások területén történő uniós politikaalkotásban, az élelmiszer- és takarmányprogram és a fogyasztóvédelmi program.

ÁLTALÁNOS CÉLOK	SPECIFIKUS CÉLOK
A belső piac működésének fejlesztése	A belső piac fejlesztése
	COSME
	Standardizálás
	Fogyasztók és végfelhasználók
Magas színvonalú statisztikák	Élelmiszerlánc
	Európai statisztikák (minden EU-szakupolitikára)

4.12. ábra: Az Egységes piac program felépítése és céljai

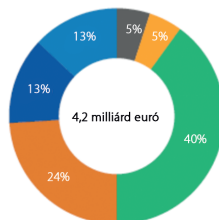
Forrás: Európai Bizottság, etpoa.eu, 2020

Az Egységes piac program költségvetésének legnagyobb részét az élelmiszerláncok és a vállalatok versenyképességének támogatása teszi ki az alábbiak szerint (4.13. ábra):

A KÖLTSÉGVETÉS

Az Egységes piac program alábontása:

- 5% fogyasztók
- 5% standardizálás
- 13% egységes piac
- 13% statisztikák
- 24% kkv-k versenyképessége
- 40% élelmiszer-biztonság

4.13. ábra: Az Egységes piac program költségvetésének összetétele

Forrás: Európai Bizottság, etpoa.eu, 2020

A COSME az Egységes piac programban – MFF 2021–2027:

A sikeres akciókat tovább erősíti:

- Európai Vállalkozási Hálózat (Enterprise Europe Network)
- Erasmus Fiatal Vállalkozóknak (Erasmus for Young Entrepreneurs+ EYE Global)
- klaszterkezdeményezések

Folytatja a pozitívan értékelt tevékenységeket:

- kkv IPR Helpdesk;
- központok Kínában és Japánban;
- kkv-teljesítményértékelés;
- kkv-megbízottak (SME Envoys);
- turizmusfejlesztés.

Továbbra is tesztel új ötleteket és pilotkezdeményezéseket:

- adminisztratív terhek csökkentése;
- programvégrehajtási adatok elérhetőségének fejlesztése;
- COSME-tevékenységek adaptálása a hatékonyabb hozzájárulás érdekében a Green Dealhez, a digitalizációhoz és egyéb kihívásokhoz;
- a lehetséges szinergiák feltárása az EU, nemzeti és helyi akciók között.

4.7. Az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz 2.0 (CEF 2.0)

Az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz 2.0 (CEF 2.0) szintén kiemelt uniós program, amelynek költségvetése 33,71 milliárd euró, és célja a közlekedés, a digitális gazdaság és az energiaügy területén megvalósuló, magas teljesítményű, fenntartható infrastruktúra fejlesztésének a finanszírozása. A Tanács a 2021. év közepén fogadta el a programot, első változata (CEF) a 2014–2020-as időszakban valósult meg. A program jelenlegi, második változata (CEF 2.0) a 2021-től 2027-ig tartó időszakot fedi le.

A CEF nagyban hozzájárul az európai integrációhoz, különösen azáltal, hogy elősegíti a határokon átnyúló összeköttetéseket, előmozdítja a kohéziót és a fenntarthatóságot, valamint célzott infrastrukturális beruházások révén erősíti a versenyképességet. A CEF 2.0 az elődprogramjánál is erősebb program, amely az EU elképzelései szerint jelentős szerepet fog játszani a Covid-19-válság utáni helyreállításban és a klímasemleges EU kialakításában.

A CEF egyik fontos célkitűzése fokozott szinergiát és komplementaritást biztosítani a közlekedési, az energia- és a digitális ágazat között. *Ágazatonként az alábbi költségvetés fog rendelkezésre állni (folyó árakon):*

- közlekedés: 25,81 milliárd euró (ezen belül 11,29 milliárd euró a kohéziós országok számára);
- energia: 5,84 milliárd euró;
- digitális gazdaság: 2,07 milliárd euró.

A közlekedés területén a CEF 2.0 a vasúti, közúti, belvízi és tengeri infrastruktúra fejlesztése és korszerűsítése érdekében a tervek szerint elő fogja mozdítani az összekapcsolt és multimodális hálózatokat, valamint a biztonságos és védett mobilitást. Elsőbbséget fog élvezni a transzeurópai közlekedési hálózatok (TEN-T) továbbfejlesztése, különös tekintettel a hiányzó összeköttetésekre és az uniós hozzáadott értéket képviselő, határokon átnyúló projektekre. Az EU (2018-as árakon) 1,38 milliárd eurót fog a közlekedési költségvetésből a kohéziós országok közötti jelentős vasúti projektekre fordítani.

A CEF 2.0 azt is biztosítani fogja, hogy amikor az infrastruktúrán az Európai Unión belüli *katonai mobilitás* javítása érdekében változtatnak, az továbbra is alkalmas legyen a kettős felhasználásra, azaz egyaránt használható legyen polgári és katonai célokra. A katonai mobilitásra a közlekedési költségvetésen belül 1,69 milliárd eurót fognak elkülöníteni.

A következő (4.2., 4.3., 4.4.) táblázatokban összefoglaltuk hazánk érintettségét a törzshálózati folyosók (három esetben: a Mediterrán, a Keleti/Kelet-Mediterrán és a Rajna–Duna), valamint az előre azonosított, határokon átnyúló összeköttetések és a hiányzó összeköttetések indikatív listáján.

4.2. táblázat: A Mediterrán törzshálózati folyosó a CEF 2.0 rendelet alapján

„Mediterrán” törzshálózati folyosó		
Vonal	Algeciras–Bobadilla–Madrid–Zaragoza–Tarragona Madrid–Valencia–Sagunto–Teruel–Zaragoza Sevilla–Bobadilla–Murcia Cartagena–Murcia–Valencia–Tarragona/Palma de Mallorca–Barcelona Tarragona–Barcelona–Perpignan–Narbonne–Toulouse/Marseille–Genova/ Lyon–La Spezia/Torino–Novara–Milánó–Bologna/Verona–Padova– Velence–Ravenna/Trieszt/Koper–Ljubljana–Budapest Ljubljana/Rijeka–Zágráb–Budapest–UA-határ	
Határokon átnyúló összeköttetések	Barcelona–Perpignan	Vasút
	Lyon–Torino: bázisalakút és elérési útvonalak	
	Nizza–Ventimiglia	
	Velence–Trieszt–Divača–Ljubljana	
	Ljubljana–Zágráb	
	Zágráb–Budapest	
	Budapest–Miskolc–UA-határ	
	Lendva–Letenye	Közút
Hiányzó összeköttetések	Vásárosnamény–UA-határ	
	Almería–Murcia	Vasút
	Nem UIC-nyomtávú interoperábilis vonalak az Ibériai-félszigeten	
	Perpignan–Montpellier	
	Koper–Divača	
	Fiume–Zágráb	
	Milánó–Cremona–Mantova–Porto Levante/ Velence–Ravenna/Trieszt	Belvízi utak

Forrás: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1153 rendelete (2021. július 7.) az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz létrehozásáról, valamint az 1316/2013/EU és a 283/2014/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg). III. rész: Közlekedési törzshálózati folyosók és határokon átnyúló összeköttetések az átfogó hálózaton 1. Törzshálózati folyosók, valamint az előre azonosított, határokon átnyúló összeköttetések és a hiányzó összeköttetések indikatív listája

4.3. táblázat: A Keleti/Kelet-Mediterrán törzshálózati folyosó a CEF 2.0 rendelet alapján

„Keleti/Kelet-mediterrán” törzshálózati folyosó		
Vonal	Hamburg–Berlin Rostock–Berlin–Drezda Bremerhaven/Wilhelmshaven–Magdeburg–Drezda Drezda–Ústí nad Labem–Mělník/Prága–Lysá nad Labem/Poříčany–Kolín Kolín–Pardubice–Brno–Bécs/Pozsony–Budapest–Arad–Temesvár–Craiova–Calafat–Vidin–Szófia Szófia–RS határ/MK-határ Szófia–Plovdiv–Burgasz/TR-határ TR-határ–Alexandrupoli–Kavála–Szaloniki–Joánina–Kavála/Igumenica MK-határ–Szaloniki Szófia–Szaloniki–Athén–Pireusz/Konya–Iraklio–Limassol (Vasilikos)–Nicosia/Lárnaka Athén–Pátra/Igumenica	
Határokon átnyúló összeköttetések	Drezda–Prága/Kolín	Vasút
	Bécs/Pozsony–Budapest	
	Békéscsaba–Arad–Temesvár	
	Craiova–Calafat–Vidin–Szófia–Szaloniki	
	Szófia–RS határ/MK-határ	
	TR-határ–Alexandrupoli	
	MK-határ–Szaloniki	
	Joánina–Kavála (AL-határ)	Közút
	Szörényvár /Craiova–Vidin–Verespatak	
	Szófia–RS-határ	
Hiányzó összeköttetések	Hamburg–Drezda–Prága–Pardubice	
	Igumenica–Joánina	Vasút
	Prága–Brno	
	Szaloniki–Kavála–Alexandrupoli	
	Temesvár–Craiova	

Forrás: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1153 rendelete (2021. július 7.) az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz létrehozásáról, valamint az 1316/2013/EU és a 283/2014/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg). III. rész: Közlekedési törzshálózati folyosók és határokon átnyúló összeköttetések az átfogó hálózaton 1. Törzshálózati folyosók, valamint az előre azonosított, határokon átnyúló összeköttetések és a hiányzó összeköttetések indikatív listája

4.4. táblázat: A Rajna–Duna törzshálózati folyosó a CEF 2.0 rendelet alapján

„Rajna–Duna” törzshálózati folyosó		
Vonal	Strasbourg–Stuttgart–München–Wels/Linz Strasbourg–Mannheim–Frankfurt am Main–Würzburg–Nürnberg–Regensburg–Passau–Wels/Linz München/Nürnberg–Prága–Ostrava/Přerov–Zsolna–Kassa–UA-határ Wels/Linz–Bécs–Pozsony–Budapest–Vukovar Bécs/Pozsony–Budapest–Arad–Temesmóra/Brassó/Craiova–Bukarest–Gyurgyevó/Konstanca–Sulina	
Határokon átnyúló összeköttetések	München–Prága	Vasút
	Nürnberg–Plzeň	
	München–Mühldorf–Freilassing–Salzburg	
	Strasbourg–Kehl Appenweier	
	Hranice–Zsolna	
	Kassa–UA-határ	
	Bécs–Pozsony/Budapest	
	Pozsony–Budapest	
	Békéscsaba–Arad–Temesvár–RS-határ	
	Bukarest–Gyurgyevó–Rusze	
Határokon átnyúló összeköttetések	Duna (Kelheim–Konstanca/Midia/Sulina), valamint a Vág, a Száva és a Tisza folyó kapcsolódó vízgyűjtő területei	Belvízi utak
	Zlín–Zsolna	Közút
	Temesvár–RS-határ	
Hiányzó összeköttetések	Stuttgart–Ulm	Vasút
	Salzburg–Linz	
	Craiova–Bukarest	
	Arad–Segesvár–Brassó–Predeal	

Forrás: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1153 rendelete (2021. július 7.) az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz létrehozásáról, valamint az 1316/2013/EU és a 283/2014/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg). III. rész: Közlekedési törzshálózati folyosók és határokon átnyúló összeköttetések az átfogó hálózaton 1. Törzshálózati folyosók, valamint az előre azonosított, határokon átnyúló összeköttetések és a hiányzó összeköttetések indikatív listája

4.5. táblázat: Az előre azonosított, határokon átnyúló összeköttetések indikatív listája az átfogó hálózaton a CEF 2.0 rendeletben

Baile Átha Cliath vagy Dublin/Letterkenny – UK-határ	Közút
Pau–Huesca	Vasút
Lyon–CH-határ	Vasút
Athus–Mont-Saint-Martin	Vasút
Breda–Venlo–Viersen–Duisburg	Vasút
Antwerpen–Duisburg	Vasút
Mons–Valenciennes	Vasút
Genf–Terneuzen	Vasút
Heerlen–Aachen	Vasút
Groningen–Bréma	Vasút
Stuttgart–CH-határ	Vasút
Gallarate/Sesto Calende–CH-határ	Vasút
Berlin–Rzepin/Horka–Wrocław	Vasút
Prága–Linz	Vasút
Villach–Ljubljana	Vasút
Pivka–Fiume	Közút
Plzeň–České Budějovice–Bécs	Vasút
Bécs–Győr	Vasút
Graz–Celldömölk–Győr	Vasút
Neumarkt im Hausruckkreis–Mühldorf	Vasút
Borostyán-folyosó PL-SK-HU	Vasút
Via Carpathia-folyosó BY/UA-határ–PL-SK-HU-RO	Vasút
Foksány–MD-határ	Vasút
Budapest–Eszék–Svilaj (BA-határ)	Vasút
Faro–Huelva	Vasút
Porto–Vigo	Vasút
Gyurgyevó–Várna	Vasút
Szvilengrád–Pithio	Vasút

Megjegyzés: A táblázat címében hivatkozott rendelet 9. cikk (2) bekezdése a) pontjának ii. alpontjában említett átfogó hálózat határokon átnyúló szakaszai nevezetesen a fenti szakaszokat foglalják magukban.

Forrás: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1153 rendelete (2021. július 7.) az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz létrehozásáról, valamint az 1316/2013/EU és a 283/2014/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg). III. rész: Közlekedési törzshálózati folyosók és határokon átnyúló összeköttetések az átfogó hálózaton 1. Törzshálózati folyosók, valamint az előre azonosított, határokon átnyúló összeköttetések és a hiányzó összeköttetések indikatív listája

Az *energiaágazatban* a CEF 2.0 program célja a belső energiapiac további integrációjához történő hozzájárulás a határokon és ágazatokon átívelő hálózatok interoperabilitásának javítása, a dekarbonizáció előmozdítása és az ellátásbiztonság biztosítása révén. Finanszírozásban részesülhetnek majd a megújulóenergia-termelésre irányuló, határokon átnyúló projektek is, és az odaítélési szempontok meghatározásakor az uniós és a tagállami energia- és éghajlatváltozási tervekkel való összhang, beleértve az energiahatékonyság elsődlegességének elvét is, kiemelt fontosságú lesz.

A *digitális* összekapcsoltság területén bővült a program célja annak érdekében, hogy tükrözze azt a tényt, miszerint a gazdaság és általában a társadalom digitális transzformációja a megbízható és megfizethető, nagy és nagyon nagy kapacitású hálózatokhoz való univerzális hozzáféréstől függ. A digitális összekapcsoltság emellett meghatározó tényező a gazdasági, társadalmi és területi szakadékok áthidalása szempontjából is. Egy projekt akkor részesülhet a CEF 2.0-ból nyújtott támogatásban, ha hozzájárul a digitális egységes piachoz és az EU összekapcsoltsági céljaihoz. Elsőbbséget fognak élvezni azok a projektek, amelyek további területi lefedettséget biztosítanak, többek között a háztartások számára.

A CEF 2.0 hangsúlyt fektet a közlekedési, az energia- és a digitális ágazat közötti *szinergiákra* mint az uniós intézkedések hatékonyabbá tételének és a végrehajtási költségek minimalizálásának egyik módjára. Ez elő fogja mozdítani az ágazatközi együttműködésen alapuló munkát az olyan területeken, mint például az összekapcsolt és automatizált mobilitás vagy az alternatív tüzelőanyagok. A program célja továbbá az *éghajlati* szempontok általános érvényesítése, figyelembe véve az EU hosszú távú dekarbonizációs kötelezettségvállalásait, például a Párizsi Megállapodást.²⁰

4.8. A programok felhasználásának általános szabályrendszere

Az uniós költségvetés évtizedek óta a növekedést ösztönző beruházások egyik alapvető forrása Európa-szerte, egyben az uniós programok fedezetét képezi, és támogatja a növekedést, a munkahelyteremtést, a hosszú távú

²⁰ European Council: *EU's Flagship Programme Connecting Europe Facility 2.0 Adopted by the Council*. 2021. június 14.

innovációt és a gazdasági reformot. Az Európai Stratégiai Beruházási Alap (Juncker-alap) létrehozása lehetővé tette, hogy az uniós költségvetés a kritikus pillanatban hozzá tudjon járulni Európa gazdasági fellendüléséhez, és döntő szerepet játsszon a migrációs áramlások, a biztonsági fenyegetések és az éghajlatváltozás jelentette komoly kihívásokra történő reagálásban. Vannak azonban még hiányosságok, fejlesztendő területek, amelyek az alábbiak:

- az uniós költségvetés még mindig *túl merevnek* mondható;
- az összetett és egymástól eltérő finanszírozási *szabályok* megnehezítik az uniós finanszírozáshoz való hozzáférést, és elvonják a figyelmet a lényegtől, ami nem más, mint a kézzelfogható eredmények elérése;
- a keret szétaprózott, a források *túl sok program és eszköz* között oszlanak meg;
- a költségvetés két legnagyobb kiadási blokkja, a közös agrárpolitika és a kohéziós politika *korszerűsítésre és egyszerűsítésre szorul*.

A fentiek alapján az általános szabályrendszerben az alábbi módosítások születtek:

- *nagyobb hangsúly az uniós hozzáadott értéken*: az erőforrások együttes mozgósításával olyan eredményeket lehet elérni, amelyekre a tagállamok egyedül nem volnának képesek, mint például a csúcstechnológiát képviselő kutatási projektek, vagy a kulcsfontosságú stratégiai beruházások katalizálása;
- *ésszerűbb és átláthatóbb költségvetés*: a költségvetés szerkezete egyértelműbbé vált, új integrált programok léptek a korábban szétaprózott források helyébe, és a finanszírozási eszközök is radikálisan egyszerűsödtek;
- *kevesebb bürokrácia a kedvezményezettek számára*: egységes szabálykönyv alapján a szabályok koherenciájának növelése, ami drasztikusan csökkentené a kedvezményezettek és az irányító hatóságok adminisztratív terheit az állami támogatási szabályok egyszerűsítése mellett;
- *rugalmasabb és reagálóképesebb költségvetés*: a meglévő mechanizmusok, programok közötti és azokon belüli rugalmasság növelése, a válságkezelési eszközök megerősítése és egy új „uniós tartalék” létrehozása;
- *teljesítőképes költségvetés*: a teljesítményre való összpontosítás megerősítése szükséges egyértelműbb célkitűzések meghatározásával és kevesebb, magasabb színvonalú teljesítménymutató alkalmazásával.

Az Európai Bizottság hat prioritása a 2019–2024 közötti időszakra a következő:

- európai zöldmegállapodás;
- a digitális korra felkészült Európa;
- emberközpontú gazdaság;
- Európa globális szerepének erősítése;
- az európai életmód előmozdítása;
- az európai demokrácia megerősítése.

A fenti általános szabályokon túlmenően a 2021–2027-es időszakban *az alábbi fő rendeletek* szabályozzák a programok, alapok működését:

- új kohéziós politikai jogszabálysomag a 2021–2027-es periódusra vonatkozóan. A „*kohéziós csomag*” három EU-alapot foglal magába összesen 243 milliárd eurós költségvetéssel annak érdekében, hogy erősítsék az EU gazdasági, társadalmi és területi kohézióját, az alábbiak szerint (elfogadás: 2021. június 24.):
- az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1058 rendelete (2021. június 24.) az Európai Regionális Fejlesztési Alapról és a Kohéziós Alapról;
- az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1059 rendelete (2021. június 24.) az Európai Regionális Fejlesztési Alap és külső finanszírozási eszközök által támogatott európai területi együttműködési célkitűzésre (Interreg) vonatkozó egyedi rendelkezésekről;
- az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1060 rendelete (2021. június 24.) az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alap Pluszra, a Kohéziós Alapra, az Igazságos Átmenet Alapra és az Európai Tengerügyi, Halászati és Akvakultúra-alapra vonatkozó közös rendelkezések, valamint az előbbiekre és a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapra, a Belső Biztonsági Alapra és a határigazgatás és a vízümpolitika pénzügyi támogatására szolgáló eszközre vonatkozó pénzügyi szabályok megállapításáról;
- az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/690 rendelete (2021. április 28.) a belső piacra, a vállalkozások – köztük a kis- és középvállalkozások – versenyképességére, a növények, állatok, élelmiszerek és takarmányok területére, valamint az európai statisztikákra vonatkozó program (Egységes piac program) létrehozásáról, továbbá a 99/2013/EU, az 1287/2013/EU, a 254/2014/EU és a 652/2014/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről;

- az általános csoportmentességi rendelet 2021. július 23-i módosítása: az Európai Bizottság 2021. július 23-án elfogadta az általános csoportmentességi rendelet (651/2014/EU bizottsági rendelet)²¹ módosítását;²²
- a Tanács 2021. május 10-i (EU) 2021/764 határozata a Horizont Európa kutatási és innovációs keretprogram végrehajtását szolgáló egyedi program létrehozásáról és a 2013/743/EU határozat hatályon kívül helyezéséről;
- az Európai Parlament és Tanács (EU) 2021/783 rendelete (2021. április 29.) a környezetvédelmi és éghajlat-politikai program (LIFE) létrehozásáról és az 1293/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről;
- LIFE többéves munkaprogram a 2021–2024-es időszakra.²³

4.9. Az EU-források intézményrendszere

Ahogy az előző fejezetekben láthattuk, az Európai Unió számos projekt és program megvalósítását támogatja, többek között az alábbi területeken:

- regionális és városfejlesztés;
- foglalkoztatás és társadalmi befogadás;
- mezőgazdaság és vidékfejlesztés;
- tengerügyi és halászati politika;
- kutatás és innováció;
- humanitárius segítségnyújtás.

A három, az előző fejezetekben bemutatott irányítási mód mindegyikénél szigorú szabályrendszeren keresztül irányít és gyakorol ellenőrzést az Európai Bizottság a források felhasználása felett. Az átláthatóság és az elszámoltathatóság megkerülhetetlen feltételek. Kiemelendő, hogy bár végső fokon a 27 EU-biztosból

²¹ A Bizottság 651/2014/EU rendelete (2014. június 17.) a Szerződés 107. és 108. cikke alkalmazásában bizonyos támogatási kategóriáknak a belső piaccal összeegyeztethetőségét nyilvántartásáról. HL L 187. 2014. június 26.

²² A módosítások a módosító rendelet (2021/1237/EU bizottsági rendelet) 2. cikke értelmében a Hivatalos Lapban való közzétételtől (2021. július 29.) számított harmadik napon, azaz 2021. augusztus 1-jén léptek hatályba.

²³ European Commission: *Annex to the Commission Implementing Decision on the Adoption of the Multiannual Work Programme for the Years 2021-2024 for the LIFE programme*. C(2021) 4997 final (2021. július 9.).

álló testület viseli a politikai felelősséget azért, hogy az uniós pénzeszközök felhasználása szabályszerűen menjen végbe, mivel az uniós támogatások túlnyomó részével a kedvezményezett tagállamok gazdálkodnak, így a tagállami kormányok felelnek az ellenőrzések, köztük az éves ellenőrzés lefolytatásáért.

A már korábban bemutatott úgynevezett megosztott irányítás keretében a Bizottság partnerségben működik a tagállami és a regionális hatóságokkal, elsősorban az *öt nagy pénzalap* – az európai strukturális és beruházási alapok – felhasználása során. Ezek az alapok az alábbiak:

- Európai Regionális Fejlesztési Alap (regionális és városfejlesztés);
- Európai Szociális Alap (társadalmi befogadás és jó kormányzás);
- Kohéziós Alap (a kevésbé fejlett régiók gazdasági konvergenciája);
- Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap;
- Európai Tengerügyi és Halászati Alap.

A többi pénzforrást az EU közvetlenül kezeli, és a finanszírozást vagy támogatásokat, vagy szerződések formájában biztosítja.

Támogatások: az uniós szakpolitikákkal kapcsolatos konkrét projektek megvalósítására szolgál, odaítélésére rendszerint pályázati felhívás közzététele után kerül sor. A költségek egy részét az EU állja, egy részét más forrásokból kell előteremteni.

Szerződések: az EU intézményei kötik a szerződéseket azért, hogy megvásárolják azokat a *szolgáltatásokat, árukat és építési beruházásokat*, amelyek a működésükhöz szükségesek. A szerződések odaítélése *ajánlati felhívás* közzétételével induló eljárás útján valósul meg.

A már említett nagy alapok mellett a 2021–2027-es időszakban az Európai Bizottság olyan új költségvetési eszközökre is javaslatot tett, amelyek más uniós alapokat – többek között az európai strukturális és beruházási alapokat és az InvestEU-t – kiegészítve támogatják a gazdasági konvergenciát, a pénzügyi stabilitást, a munkahelyteremtést és a beruházásokat.

A strukturálisreform-támogató program keretében a Bizottság testre szabott tanácsadást biztosít a nemzeti és regionális hatóságok számára, hogy segítse őket:

- az átállás társadalmi, gazdasági és környezeti hatásainak felmérésében és az átállás 2030-ig tartó folyamatának felvázolásában;
- az érdekelt felek, így a polgárok, a vállalkozások és a civil társadalom közötti párbeszéd kialakításában annak érdekében, hogy közös elképzelés alakuljon ki az átállás menetéről;

- valamint a méltányos átállás sikeres megvalósítását célzó intézkedések meghatározásában.²⁴

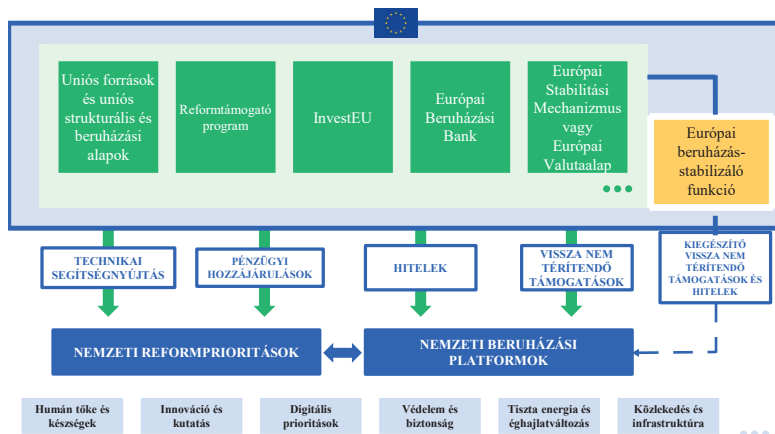
A *Reformtámogató program* 25 milliárd euró összköltségvetés mellett technikai és pénzügyi támogatást fog nyújtani a nemzeti szintű reformokhoz, és ki fogja egészíteni a jövőbeni európai strukturális és beruházási alapokat. Magában fog foglalni egy, a *reformok végrehajtását elősegítő eszközt*, amely pénzügyi ösztönzést nyújt minden tagállam számára az európai szemeszter részeként meghatározott kiemelt reformok végrehajtásához. Azokra a reformokra fog összpontosítani, amelyek a leginkább hozzájárulhatnak az adott ország gazdaságának megszilárdításához, és pozitív továbbgyűrűző hatással lehetnek más tagállamokra. Ezek közé sorolhatók a termék- és munkaerőpiaci reformok, az oktatás, az adóreformok, a tőkepiacok fejlesztése, az üzleti környezet javítására irányuló reformok, a humántőke-beruházások, valamint a közigazgatási reformok. Az új program ezenkívül tartalmazni fog egy célzott *konvergenciatámogató eszközt* is, amely támogatást biztosít azoknak az euróövezeten kívüli tagállamoknak, amelyek a következő többéves pénzügyi keret időszakában tervezik elfogadni az egységes pénznemet.

A 2021–2027 közötti időszakban az európai beruházási terv („Juncker-terv”) sikerére építve az InvestEU program további lendületet ad a beruházásoknak, az innovációnak és a munkahelyteremtésnek Európában, és 650 milliárd euró összegű pluszberuházást mozgósít Európában ezzel a céllal. Az InvestEU 2021–2027 keretében egységes irányítás alá kerül az Európai Stratégiai Beruházási Alap és 13 további jelenlegi beruházástámogató uniós pénzügyi eszköz, ami a tervek szerint hatékonyabbá fogja tenni az EU-finanszírozást, és meg fogja könnyíteni a forráshoz jutást.

Az új *európai beruházásstabilizáló funkció* a jelentős aszimmetrikus euró-övezeti makrogazdasági sokkok hatásainak enyhítése céljából kiegészíti a nemzeti

²⁴ Európai Bizottság: *A Bizottság támogatja a tagállamokat a klímasemleges gazdaságra való áttérésben*. 2020. május 7. Az Európai Unió SRSP (Strukturálisreform-támogató program) projektje keretében az ITM a kkv-stratégia megvalósítása és monitoring- és értékelési rendszer kidolgozása tárgyú projektet nyújtott be, melyet az OECD technikai segítségnyújtásával kíván megvalósítani. A projekt egyik fő eleme a kkv-stratégia különböző elemeinek megvalósítását nyomon követő monitoring- és értékelési rendszer felállításának segítése, amely működésével az egyes programok figyelésével a megvalósítás eredményességéhez hozzá tud járulni. A projekt releváns részeit az S3 monitoringfolyamatába becsatolnák. Lásd 1428/2021. (VII. 2.) Korm. határozat a 2021–2027. évekre vonatkozó Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia (S3) elfogadásáról.

és európai szinten rendelkezésre álló eszközöket. Az európai beruházásstabilizáló funkció úgynevezett *back-to-back* hitelekhez nyújt majd garanciát, emellett kamattámogatást is biztosít annak érdekében, hogy a nemzeti költségvetéseket ellássa a beruházási szintek fenntartásához szükséges forrásokkal. A támogatás finanszírozása az euróövezeti tagállamok hozzájárulásából történik, amelyek az adott tagállam monetáris jövedelmének (szeniorázs) bizonyos hányadával egyenlőek.

4.14. ábra: Az uniós euróövezeti stabilitást szolgáló új költségvetési eszközök

Forrás: Európai Bizottság. Aktualizált COM(2017) 822., Európai Bizottság COM(2018) 321: i. m.

A következőkben összefoglaltuk a részletesebben bemutatott közvetlen EU-források intézményrendszerét. Ezek – mint azt már korábban ismertettük – közvetlen vagy közvetett irányítással valósulnak meg.

Közvetlen irányítás esetén az Európai Bizottság közvetlenül felelős a program végrehajtásának valamennyi lépéséért, melyeket az Európai Bizottság egyes szervezeti egységei végeznek, a központban, az uniós küldöttségeken vagy az uniós végrehajtó ügynökségek segítségével. Közvetlen irányítású programok esetében pályázatot benyújtani is közvetlenül az Európai Bizottság finanszírozási és pályázati portálján keresztül szükséges.

Közvetett irányítás keretében valósulnak meg azok a finanszírozási programok, amelyeket részben vagy egészben különböző típusú végrehajtó szervezetek (például nemzeti hatóságok vagy nemzetközi szervezetek) bonyolítanak le.

2021. februárban az Európai Bizottság *hat új Európai Végrehajtó Ügynökség* létrehozásáról döntött a 2021. április 1-jétől 2028. december 31-ig terjedő időszakra vonatkozóan, amelyeknek *feladata a közvetlen EU-s programok kezelése* az alábbiak szerint:

- Európai Éghajlat-politikai, Környezetvédelmi és Infrastrukturális Végrehajtó Ügynökség;
- Európai Kutatási Végrehajtó Ügynökség;
- Európai Innovációs Tanács és Kkv-ügyi Végrehajtó Ügynökség;
- Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség;
- az Európai Kutatási Tanács Végrehajtó Ügynöksége;
- az Európai Egészségügyi és Digitális Végrehajtó Ügynökség.

Az ügynökségek székhelye Brüsszel. Az ügynökségek az uniós programok és tevékenységek rájuk átruházott részeihez kapcsolódó következő feladatok végrehajtásáért felelősek:

- a) a Bizottság által elfogadott munkaprogramok alapján a programvégrehajtás néhány vagy összes szakaszának, továbbá konkrét projektek néhány vagy összes szakaszának irányítása a teljes projektciklus során;
- b) adott esetben az (EU, Euratom) 2018/1046 rendelet²⁵ 58. cikkének (2) bekezdése szerinti kísérleti projektek és előkészítő intézkedések irányítása;
- c) adott esetben általános adminisztratív és logisztikai támogató szolgáltatások biztosítása;
- d) a bevételekkel és a kiadásokkal kapcsolatos, a költségvetés végrehajtását szolgáló jogi eszközök elfogadása, továbbá a programok és a tevékenységek igazgatásához szükséges műveletek elvégzése;
- e) a program végrehajtásával kapcsolatos tájékoztatás a Bizottság politikai döntéshozatali feladataival összefüggésben történő támogatása érdekében;

²⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU, Euratom) 2018/1046 rendelete (2018. július 18.) az unió általános költségvetésére alkalmazandó pénzügyi szabályokról, az 1296/2013/EU, az 1301/2013/EU, az 1303/2013/EU, az 1304/2013/EU, az 1309/2013/EU, az 1316/2013/EU, a 223/2014/EU és a 283/2014/EU rendelet és az 541/2014/EU határozat módosításáról, valamint a 966/2012/EU, Euratom rendelet hatályon kívül helyezéséről. HL L 193. 2018. július 30.

- f) a következőkkel összefüggésben rájuk bízott finanszírozás végrehajtása:
- egyéb uniós programokból vagy azok részeiből, ha az azon programot létrehozó jogi aktus, amelynek végrehajtásával az adott ügynökséget korábban megbízták, lehetőséget biztosít a program vagy részei finanszírozásának kiegészítésére a vonatkozó munkaprogram vagy programok alapján, valamint a felhatalmazó aktusban meghatározott feltételeknek megfelelően;
 - megosztott irányítású alapokból átcsoportosított finanszírozás, ha az azon programot létrehozó jogi aktus, amelynek végrehajtásával az adott ügynökséget korábban már megbízták, előírja a program vagy részei számára történő átcsoportosítást a vonatkozó munkaprogram vagy programok alapján, valamint a felhatalmazó aktusban meghatározott feltételeknek megfelelően.

A 2021–2027 közötti időszakra vonatkozó többéves pénzügyi keret átruházott uniós programjai az alábbiak:

1. *Az Európai Éghajlat-politikai, Környezetvédelmi és Infrastrukturális Végrehajtó Ügynökség* megbízást kap a következő uniós programok (egyreszeinek) végrehajtására:

- a) Innovációs Alap;
- b) Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz: Közlekedés (beleértve a katonai mobilitást és a Kohéziós Alap hozzájárulását) és Energia;
- c) Horizont Európa II. pillér, 5. klaszter: Éghajlat, energiaügy és mobilitás;
- d) LIFE: Természet és biológiai sokféleség; Körforgásos gazdaság és életminőség; Az éghajlatváltozás mérséklése és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás; Tiszta energiára való áttérés;
- e) Megújulóenergia-finanszírozási mechanizmus;
- f) A méltányos áttérést támogató mechanizmus keretében biztosított közszektor-hitelezési eszköz;
- g) Európai Tengerügyi és Halászati Alap (közvetlen irányítás) és kötelező hozzájárulások a regionális halászati gazdálkodási szervezetek és más nemzetközi szervezetek számára.

2. *Az Európai Egészségügyi és Digitális Végrehajtó Ügynökség* megbízást kap a következő uniós programok (egyreszeinek) végrehajtására:

- a) „Az EU az egészségügyért” program;
- b) Horizont Európa II. pillér, 1. klaszter: egészségvédelem;

- c) Egységes piac program: Élelmiszer-biztonság: az emberek, az állatok és a növények egészsége az élelmiszerláncban belül és jobb képzés a biztonságosabb élelmiszerekért;
- d) Digitális Európa program;
- e) Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz: digitális ág;
- f) Horizont Európa II. pillér, 4. klaszter: Digitális gazdaság, ipar és világűr.

3. Az *Európai Kutatási Végrehajtó Ügynökség* megbízást kap a következő uniós programok (egyreszéinek) végrehajtására:

- a) Horizont Európa I. pillér: Marie Skłodowska-Curie-cselekvések (MSCA) és kutatási infrastruktúrák;
- b) Horizont Európa II. pillér, 2. klaszter: Kultúra, kreativitás és befogadó társadalom; 3. klaszter: A társadalmat szolgáló polgári biztonság; és 6. klaszter: Élelmiszerek, biogazdaság, természeti erőforrások és környezet;
- c) Horizont Európa: „A részvétel bővítése és az Európai Kutatási Térség megerősítése” rész: „A kiválóság terjesztése és a részvétel növelése”; „Az európai kutatási és innovációs rendszer megreformálása és fejlesztése”;
- d) Mezőgazdasági termékekre vonatkozó tájékoztatásnyújtási és promóciós intézkedések;
- e) A Szén- és Acélipari Kutatási Alap kutatási programja.

Az Európai Kutatási Végrehajtó Ügynökség felelős továbbá az általános adminisztratív és logisztikai támogató szolgáltatásokért, nevezetesen a következőkért:

- a) Központi hitelesítési szolgálat (SEDIA);
- b) az e-támogatási programban részt vevő összes program és szolgáltatás felhívásainak tervezése;
- c) szakértő vezetés.

4. Az *Európai Innovációs Tanács és Kkv-ügyi Végrehajtó Ügynökség* megbízást kap a következő uniós programok (egyreszéinek) végrehajtására:

- a) Horizont Európa III. pillér: Az Európai Innovációs Tanács (EIC) és az európai innovációs ökoszisztémák;
- b) interregionális innovációs beruházások;
- c) Egységes piac program: COSME; belső piac; a szabványosítás támogatása; és Fogasztók.

5. Az *Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség* megbízást kap a következő uniós programok (egyreszének) végrehajtására:

- a) Kreatív Európa;
- b) Erasmus;
- c) Európai Szolidaritási Testület;
- d) Jogok és értékek program;
- e) Szomszédsági, Fejlesztési és Nemzetközi Együttműködési Eszköz (NDICI);
- f) Előcsatlakozási Támogatási Eszköz (IPA III).

6. Az *Európai Kutatási Tanács Végrehajtó Ügynöksége* megbízást kap a Horizont Európa következő részének végrehajtására: Horizont Európa I. pillér: az Európai Kutatási Tanács (EKT).

Mint a fentiekben látható, a Horizont Európa program és a CEF 2.0 megvalósításáért több ügynökség is felelős, míg az Erasmus+, a COSME és a LIFE egy-egy ügynökséghez tartozik.